

Makroekonomske posljedice ulaska u eurozonu

Preković, Valentina

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Economics in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Ekonomski fakultet u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:145:591614>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-05**

Repository / Repozitorij:

[EFOS REPOSITORY - Repository of the Faculty of Economics in Osijek](#)

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Ekonomski fakultet u Osijeku
Diplomski studij
Ekonomska politika i regionalni razvitak

Valentina Prenković

Makroekonomske posljedice ulaska u eurozonu

Diplomski rad

Osijek, 2020. godina

Sveučilište J. J. Strossmayera u Osijeku
Ekonomski fakultet u Osijeku
Diplomski studij
Ekonomska politika i regionalni razvitak

Valentina Preković
Makroekonomske posljedice ulaska u eurozonu

Diplomski rad

Naziv kolegija: Makroekonomska analiza i politika

JMBAG: 0010214070

e-mail: valentina.prekovic@gmail.com

Mentorica: prof.dr.sc. Đula Borozan

Osijek, 2020. godina

Josip Juraj Strossmayer University of Osijek

Faculty of Economics in Osijek

Graduate study

Economic policy and regional development

Valentina Preković

Macroeconomic Consequences of Joining the Euro Area

Final paper

Osijek, year 2020

**IZJAVA
O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI,
PRAVU PRIJENOSA INTELEKTUALNOG VLASNIŠTVA,
SUGLASNOSTI ZA OBJAVU U INSTITUCIJSKIM REPOZITORIJIMA
I ISTOVJETNOSTI DIGITALNE I TISKANE VERZIJE RADA**

1. Kojom izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je DIPLOMSKI rad isključivo rezultat osobnoga rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja se na objavljenu literaturu. Potvrđujem poštivanje nepovredivosti autorstva te točno citiranje radova drugih autora i referiranje na njih.
2. Kojom izjavljujem da je Ekonomski fakultet u Osijeku, bez naknade u vremenski i teritorijalno neograničenom opsegu, nositelj svih prava intelektualnoga vlasništva u odnosu na navedeni rad pod licencom Creative Commons Imenovanje – Nekomercijalno – Dijeli pod istim uvjetima 3.0 Hrvatska.
3. Kojom izjavljujem da sam suglasna da se trajno pohrani i objavi moj rad u institucijskom digitalnom repozitoriju Ekonomskoga fakulteta u Osijeku, repozitoriju Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku te javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju, NN br. 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07, 46/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14, 60/15).
4. Izjavljujem da sam autorica predanog rada i da je sadržaj predane elektroničke datoteke u potpunosti istovjetan sa dovršenom tiskanom verzijom rada predanom u svrhu obrane istog.

Ime i prezime studenta/studentice: Valentina Prenković

JMBAG: 0010214070

OIB: 47746427262

e-mail za kontakt: valentina.prenkovic@gmail.com

Naziv studija: Diplomski studij – Ekonomska politika i regionalni razvitak

Naslov rada: Makroekonomske posljedice ulaska u eurozonu (EMU)

Mentorica rada: prof.dr.sc. Đula Borozan

U Osijeku, 2. srpnja, 2020. godine

Potpis Valentina Prenković

Makroekonomske posljedice ulaska u eurozonu

SAŽETAK

Ovaj rad analizira makroekonomske posljedice ulaska Republike Hrvatske u eurozonu. Opisuju se pozitivni i negativni ekonomski učinci uvođenja eura kao službene valute. Ulaskom u Europsku uniju 2013. godine, Republika Hrvatska obvezala se domaću valutu zamijeniti jedinstvenom europskom valutom, jednom kada za to ispuni uvjete. Uvjeti i kriteriji za uvođenje zajedničke europske valute propisani su ugovorom iz Maastrichta, a odnose se na stabilnost cijena, javnih financija, tečaja i dugoročnih kamatnih stopa. Spomenuti kriteriji postavljeni su da bi potaknuli države članice na odgovorno ponašanje koje će pogodovati ekonomskoj stabilnosti i tako ih pripremiti za ulazak u monetarnu uniju.

Brojni ekonomski stručnjaci razmatraju prednosti i nedostatke uvođenja eura kao službene valute, a osim toga analiziraju treba li promjenu uvesti što prije ili pak odugovlačiti hrvatsko članstvo u eurozoni. Najznačajnija prednost koju će navedeni proces donijeti reduciranje je valutnog rizika, dok se kao najznačajniji nedostaci izdvajaju gubitak monetarnog suvereniteta i porast cijena (inflacija). Ekonomski stručnjaci tvrde kako su, za razliku od kratkoročnih troškova, bitnije koristi od uvođenja eura koje su trajnog karaktera. Hrvatska je započela proces uvođenja eura, a dobrim djelom ispunjava propisane uvjete nužne za pristupanje Europskom tečajnom mehanizmu (ERM II) te Ekonomskoj i monetarnoj uniji u cjelini.

U radu se također analiziraju predodžbe i očekivanja hrvatskih građana oko teme uvođenja eura. Hrvatski građani su u većoj mjeri okupljeni oko stajališta da će euro donijeti više nedostataka, smanjenu kvalitetu života, a također smatraju kako Hrvatska za takav pothvat još nije spremna. U sklopu istraživanja na ovu temu provedena je i anketa pod nazivom „Uvođenje eura u Republiku Hrvatsku”.

Ključne riječi: Republika Hrvatska, euro, eurozona, Europska unija, valuta, uvođenje eura, monetarna politika

Macroeconomic Consequences of Joining the Euro Area

ABSTRACT

This paper analyzes the macroeconomic consequences of Croatia's accession to the euro area. It aims to analyze and describe the positive and negative economic effects of introducing the euro as the official currency. By joining the European Union in 2013, the Republic of Croatia undertook to replace the domestic currency with the single European currency, once it has met the necessary conditions. The conditions and criteria for introducing the single European currency are laid down in the Maastricht Treaty, and refer to price stability, public finances, exchange rates and long-term interest rates. These criteria are laid down to encourage the Member States to behave responsibly in order to achieve economic stability and thus prepare them for joining the Monetary Union. Numerous economic experts are considering the advantages and disadvantages of introducing the euro as the official currency. They are also analyzing whether the change should be introduced promptly or whether Croatia's accession to the euro area should be prolonged. The most significant advantage of this process would be the elimination of currency risk, while the most significant disadvantages would be price increase (inflation) and loss of monetary sovereignty. Economic experts argue that the lasting benefits of introducing the euro are more significant than the short-term costs. Croatia has started the euro adoption process, and to a large extent it meets the conditions necessary for joining the European Exchange Rate Mechanism (ERM II) and the Economic and Monetary Union. This paper also analyzes the perceptions and expectations of Croatian citizens about the adoption of the euro, who are largely under the opinion that the euro would bring more negative effects and a reduced quality of life, and that Croatia is not ready for such an undertaking. As part of the research on this topic, a survey questionnaire entitled "Adoption of the Euro in the Republic of Croatia" was conducted.

Keywords: euro, Republic of Croatia, euro area, European Union, currency, adoption of the euro, monetary policy

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. METODOLOGIJA RADA	2
1.1. Predmet i hipoteze istraživanja	2
1.2. Metode istraživanja.....	2
3. MONETARNA POLITIKA	3
3.1. Instrumenti monetarne politike	3
3.2. Nositelji monetarne politike.....	4
3.3. Ciljevi monetarne politike.....	5
3.4. Uloga i značajke središnje banke	6
3.4.1. Hrvatska narodna banka.....	7
3.4.2. Europska središnja banka.....	9
4. ZAJEDNIČKO VALUTNO PODRUČJE	11
4.1. Euro – zajednička valuta zemalja Ekonomske i monetarne unije	14
4.2. Teorija optimalnog valutnog područja	19
4.3. Preduvjeti za ulazak u Ekonomsku i monetarnu uniju.....	22
4.3.1. Postupak uvođenja eura	22
4.3.2. Maastrichtski kriteriji.....	24
5. PRISTUPANJE HRVATSKE EMU-u	29
5.1. Koristi / prednosti uvođenja eura	31
5.2. Troškovi / nedostaci uvođenja eura	34
5.3. Odnos koristi i troškova pristupanja Hrvatske eurozoni	35
5.4. Predodžbe i očekivanja građana.....	37
5.4.1. Očekivanja hrvatskih građana oko uvođenja eura – anketa	38
5.5. Odrednice za vođenje ekonomske politike nakon uvođenja eura	39
6. ISKUSTVA DRUGIH DRŽAVA ČLANICA EU-a NAKON UVOĐENJA EURA	41
6.1. Grčka.....	42
6.2. Slovenija	43
7. ZAKLJUČAK	44
LITERATURA	45
POPIS SLIKA	47

POPIS TABLICA.....	47
PRILOG.....	48

1. UVOD

Analiza makroekonomskih učinaka i posljedica ulaska Republike Hrvatske u eurozonu predstavljena je kao predmet rada. Cilj je rada predstaviti značajke eurozone i Ekonomske i monetarne unije kao područja država članica Europske unije koje su prihvatile euro kao svoju službenu valutu te ulogu i očekivanja Hrvatske u istom procesu. Osim toga, u radu je provedeno istraživanje na temu utjecaja eura kao službene valute na hrvatsko gospodarstvo, stanovništvo, devizni tečaj, te vođenje fiskalne i monetarne politike zemlje. U prvom dijelu, osim metodologije rada, objašnjava se uloga, karakteristike, ciljevi i nositelji monetarne politike zemlje te uloga i značajke Hrvatske narodne banke (HNB) i Europske središnje banke (ESB) kao nositelja monetarne vlasti. Uvodni dio rada obuhvaća istraživanje vezano uz teoriju optimalnog valutnog područja, preduvjeta za ulazak u Europsku monetarnu uniju te pristupanje Hrvatske spomenutoj integraciji. U sklopu rada razotkrivaju se i procjenjuju predodžbe i očekivanja građana oko teme uvođenja eura u Republiku Hrvatsku (RH), na temelju koje je provedena mrežna anketa čiji se rezultati tumače u pripadajućem poglavlju. Tematika rada odnosi se i na analiziranje odrednica za vođenje ekonomske politike u RH nakon uvođenja jedinstvene valute koje govore o načinu funkcioniranja fiskalne i monetarne politike nakon provedenog procesa. U zadnjem poglavlju istraživanja cilj je istražiti i protumačiti iskustava drugih država članica nakon uvođenja zajedničke europske valute – eura. Struktura i podjela rada sastoji se od devet poglavlja istraživanja kroz koja se nastoje postići cilj i predmet rada. Osim glavnih poglavlja, podteme istraživanja prikazane su kroz nekoliko potpoglavlja kojima se detaljnije opisuju i potkrepljuju glavna. Rad završava zaključnim poglavljem nakon čega slijedi popis literature.

2. METODOLOGIJA RADA

1.1. Predmet i hipoteze istraživanja

Predmet istraživanja u radu su nastanak i način funkcioniranja Ekonomske i monetarne unije te prednosti i nedostataka koje ista obuhvaća, no fokus je stavljen na proces uvođenja jedinstvene europske valute u Republiku Hrvatsku. Osim toga, nastoji se prognozirati kako će se spomenuti proces odvijati te koje su to prilike i prijetnje koje euro donosi u budućnosti. Sveobuhvatno, predmet istraživanja vezan je uz tumačenje makroekonomskih učinaka uvođenja eura u Hrvatsku.

U okviru diplomskog rada postavljene su dvije glavne hipoteze. U prvoj hipotezi (H1) analizira se i nastoji dokazati da Republika Hrvatska ne zadovoljava sve kriterije potrebne za ulazak u eurozonu, dok druga (H2) pretpostavlja da većina stanovnika Republike Hrvatske smatra da će prevladati negativni učinci uvođenja eura kao službene valute. Navedene hipoteze će se prilikom obrade rada i promatrane teme dokazati i protumačiti.

1.2. Metode istraživanja

Kroz rad se za istraživanje koriste sekundarni podaci, odnosno već postojeći, ranije prikupljeni podaci. Metode koje će se u radu koristiti su: deduktivna metoda pomoću koje se sustavnom primjenom deduktivnog načina donošenja zaključaka iz općih sudova donose posebni i pojedinačni zaključci, deskriptivna metoda (jednostavno opisivanje ili očitavanje činjenica, procesa i predmeta), metoda dokazivanja, metoda analize (znanstvenog istraživanje složenih pojmova, sudova i zaključaka), metoda sinteze, povijesna metoda, matematička i statistička metoda (prikazivanje podataka kroz tablice i grafikone), metoda uzoraka (anketa), statistička metoda te komparativna metoda. Upotrijebljena je i metoda kompilacije uz pomoć koje se izlažu i analiziraju definicije stručnjaka.

3. MONETARNA POLITIKA

Borozan (2019) ističe kako se makroekonomija bavi izučavanjem makroekonomskih agregata (npr., BDP-a, nezaposlenosti ili razine cijena), agregiranih tržišta (npr. tržišta roba i usluga, financijskog tržišta, tržišta resursa) i ponašanja neke privrede kao cjeline.

„Prema svom utjecaju na realne i novčane tokove, makroekonomska politika može se podijeliti na:

- monetarnu politiku, uključujući i deviznu (tečajnu) politiku – kojom se djeluje izravno na financijska i devizna tržišta;
- fiskalnu politiku – kojom se djeluje izravno na tržište roba i usluga;
- politiku dohodaka i cijena – kojom se utječe na nadnice (plaće) i cijene;
- politiku ekonomskih odnosa s inozemstvom – kojom se djeluje na poslovanje s inozemstvom itd.” (Borozan, 2019: 45)

Kao odgovor i razrada na temu Makroekonomske posljedice ulaska u eurozonu (EMU) u nastavku rada fokus je stavljen na instrumente, nositelje i ciljeve monetarne politike.

3.1. Instrumenti monetarne politike

„Instrumenti su varijable (tzv. instrumentalne varijable) koje su pod neposrednom kontrolom makroekonomskih autoriteta i koje oni mogu mijenjati prema svojim diskrecijskim odlukama. Instrumenti su stoga sredstva pomoću kojih makroekonomski autoriteti ostvaruju željene ciljeve. Svaka pojedina makroekonomska politika ima svoje instrumente.

Instrumenti monetarne i devizne politike – za monetarnu politiku uključuju:

- operacije na otvorenom tržištu (engl. open market operations) provode se kupnjom i prodajom državnih vrijednosnica (npr. državnih obveznica)
- eskontnu (diskontnu) stopu (engl. discount rate), kamatnu stopu na kredite koje središnja banka odobrava poslovnim bankama i

- stopu obvezne rezerve (engl. reserve requirement ratio), stopu koja određuje koliko novaca poslovne banke moraju čuvati kao rezervu na svom računu ili računu kod središnje banke po svakoj jedinici depozita,

a za deviznu politiku: devizne pričuve (engl. reserve currency), transakcije s devizama (engl. foreign currency transactions) i devizni tečaj (engl. exchange rate). Devizna politika (foreign exchange policy) se ne može voditi neovisno o monetarnoj; stoga je potrebno osigurati koordinaciju tih politika.” (Borozan, 2019:45,46)

Monetarnom politikom smatraju se ciljane i planirane aktivnosti subjekata koji ju provode, a sve s ciljem stabiliziranja ekonomije određene države. Na financijskom tržištu monetarna politika prepoznatljiva je djelovanjem kroz operacije na otvorenom tržištu (prodaja i kupnja državnih obveznica), eskontnu stopu (kamatna stopa odobrena od strane središnje banke) te stopu obvezne rezerve (stopa koja ukazuje na podatak koliko je financijskih sredstava poslovna banka dužna položiti na račun središnje banke po svakoj jedinici depozita). Osim navedenih instrumenata, monetarna politika, uz vođenje devizne politike, određena je upravljanjem deviznim pričuvama te kupnjom i prodajom deviza.

3.2. Nositelji monetarne politike

Subjekti i aktivnosti koje se provode u okviru monetarne politike neke države od velikog su značaja za reguliranje gospodarstva, posebno ako se želi govoriti o povećanju zaposlenosti, rastu gospodarstva, stabilnosti cijena, valuta i dr. U Republici Hrvatskoj (RH) glavni nositelj (subjekt) monetarne politike je Hrvatska narodna banka (HNB). Osnovna zadaća HNB-a održavanje je stabilnosti cijena (težnja ka niskoj i stabilnoj inflaciji). Osim toga, aktivnosti subjekta monetarne politike vezane su uz uravnoteženje i ostvarivanje održivog gospodarskog rasta, podupiranje gospodarske politike Europske unije (EU) u skladu s njezinim ciljevima te ostvarivanje visoke razine zaposlenosti. U nastavku rada detaljnije će se govoriti o poslovima, ciljevima i zadacima HNB-a kao nositelja monetarne vlasti u RH. Kao što je već spomenuto, monetarna vlast od ulaska Hrvatske u EU dužna je podupirati opću gospodarsku politiku EU-a, a glavna europska monetarna direktiva određena je djelovanjem Europskog sustava središnjih banaka (ESSB).

ESSB sastavljen je od institucija Europske središnje banke (ESB) i nacionalnih središnjih banaka zemalja članica Unije. Kao i u RH, glavni zadatak europskih subjekata monetarne politike je održati stabilnost cijena na području cijele integracije.

3.3. Ciljevi monetarne politike

U prethodnom dijelu rada, naglasak je stavljen na postizanje stabilnosti cijena kao glavni cilj nositelja monetarnih subjekata i monetarne politike u cjelini. Stabilnost cijena predstavlja vrlo važnu komponentu u stvaranju održivog gospodarskog rasta, što je dokazano brojnim istraživanjima i tumačenjima ekonomskih stručnjaka. Ona je usko vezana uz težnju da se u određenoj državi postigne niska i stabilna stopa inflacije, što ne predstavlja težnju ostvarenju stope inflacije od 0%, već je cilj ostvarenje blage inflacije koja se održava kroz duže vremensko razdoblje. Tako je u razdoblju od pristupanja Hrvatske EU-u (2013.-2020.) prosječna godišnja stopa inflacije iznosila 2.4%, što za HNB predstavlja održavanje cilja niske i blago pozitivne inflacije. Osim glavnog cilja, u sklopu djelovanja monetarne politike postoji još nekoliko zadataka i sekundarnih ciljeva koji se nastoje ostvariti. Naime, djelovanje monetarnih aktivnosti usmjereno je i na postizanje visoke razine zaposlenosti u zemlji kao vrlo važnog elementa u održavanju stabilnog gospodarstva temeljenog na poticanju osobne potrošnje, dobro ustrojenom i profitabilnom privatnom sektoru te visokoj razini dohodaka stanovništva koji imaju vrlo važan utjecaj na kvalitetu života neke zemlje. (HNB, 2015)

Uz sve navedeno, zadatak monetarne politike vezana je i uz održavanje stabilnosti financijskog sustava. Bitno je naglasiti kako se sekundarni ciljevi trebaju i mogu ostvariti samo u slučaju zadovoljenja primarnog odnosno osnovnog cilja.

3.4. Uloga i značajke središnje banke

Ekonomska povijest ukazuje na podatke da su prve središnje banke u svijetu nastale i započele s djelovanjem prije industrijske revolucije (koja je nastupila dalekih 1760–ih godina) na području zapadne Europe. To ukazuje na izuzetnu ulogu i važnost bankarstva u rastu i razvoju nacionalnih gospodarstava. Tako je prvu središnju banku osnovala Švedska, nakon koje je primjer slijedila i Engleska stvarajući Bank of England. U početku, većina nacionalnih središnjih banaka bila je u privatnom vlasništvu, a tek nakon Drugog svjetskog rata iste postaju dijelom državnog vlasništva. Prvotna uloga središnjih banaka vezana je uz potrebe financiranja država te su one predstavljale posrednike između privatnih investitora i nacionalnih vlasti. (ESB, službena mrežna stranica)

Danas se središnja banka može definirati kao javna ustanova koja nadzire ponudu novca u nekoj zemlji (količinu novca u optjecaju), upravlja službenom valutom, određuje kamatne stope, ima utjecaj na kreditne i novčane tokove u gospodarstvu, osigurava i nadzire platne sustave za banke i druge financijske institucije, upravlja deviznim pričuvama, ima ulogu "proizvođača" novčanica i kovanica (novca u zemlji) te obavještava javnost i građane oko aktualnih pitanja vezanih uz gospodarstvo zemlje. Središnja banka ne predstavlja poslovnu banku, u njoj nije moguće otvoriti račun ili stvoriti kreditnu obvezu, a kao javno tijelo svoje poslovanje ne temelji na ostvarivanju dobiti. Na nacionalnoj razini, ona je banka za poslovne banke koja uvelike određuje i nadzire njihovo poslovanje. Iste od središnje banke mogu zatražiti kreditna sredstva s obvezom vraćanja u svrhu ispunjavanja kratkoročnih obveza odnosno potreba. Središnja banka može se nazvati i državnim bankarom koji vrši transakcije novca u ime i za račun države. (Obadić i Tica, 2016:249)

3.4.1. Hrvatska narodna banka

Kao što je u tekstu rada ranije spomenuto, HNB glavni je nositelj monetarne vlasti i politike u Hrvatskoj. Prvotni naziv Narodna banka Hrvatske na snazi je bio od 1990. do 1997. godine, a svoje sjedište od samih početaka pa do danas ima u Zagrebu. Prema Ustavu RH, središnja banka neovisna je i samostalna institucija, no za izvješća i analizu svog djelovanja odgovorna je Hrvatskom saboru. HNB spada pod stopostotno vlasništvo RH. Stoga njezina svojevrsna dobit pripada državnom proračunu, a svoje djelovanje dužna je provoditi u skladu s ustavom i zakonom. Što se tiče strukture i ustroja banke, ona se sastoji od funkcije guvernera i Savjeta HNB-a (guverner, zamjenici guvernera, vanjski članovi). Od 2012. godine guverner HNB-a je prof. dr. sc. Boris Vujčić. Funkcija guvernera banke vezana je uz rukovođenje i upravljanje poslovanjem HNB-a, organizaciju rada, zastupanje banke, provođenje odluka Savjeta te druge odgovornosti i dužnosti propisane zakonom i Statutom Hrvatske narodne banke. Temeljni je zakon kojim se uređuje poslovanje središnje banke Zakon o Hrvatskoj narodnoj banci. Zadaci Savjeta su donošenje financijskog plana, donošenje Statuta uz utvrđivanje i kontrolu monetarne i devizne politike. Zadatak HNB-a kao monetarne vlasti je opskrbiti gospodarstvo dovoljnom količinom novca, ali bez izazivanja inflacije. Dakle, težnja banke treba biti usmjerena ka blago pozitivnoj inflaciji koja povećava transparentnost cijena i smanjenje rizika na velikom broju ekonomskih i poslovnih područja. (HNB, 2015)

Na službenoj mrežnoj stranici www.hnb.hr, HNB kao primarni cilj navodi održavanje stabilnosti cijena. Osim toga, Hrvatska narodna banka podupire i opću gospodarsku politiku EU-a u skladu s ciljevima Europske unije određenima u članku 3. Ugovora o Europskoj uniji, a sve to tako da ne dovodi u pitanje ostvarivanje osnovnog cilja. Navedeni ciljevi vezani su i uz ostvarivanje uravnoteženoga i održivoga gospodarskog rasta te postizanje visoke razine zaposlenosti. Pri ostvarivanju svojih ciljeva HNB treba djelovati u skladu s načelom otvorenoga tržišnoga gospodarstva, slobodne konkurencije, dajući prednost učinkovitoj raspodjeli sredstava, a u skladu s načelima iz članka 119. Ugovora o funkcioniranju Europske unije.

Uzme li se u obzir okvir monetarne politike koju središnja banka neke države provodi, bitno je znati kako svoj okvir provođenja monetarne politike središnje banke obično odabiru određenu varijablu na čiju razinu i/ili dinamiku kretanja mogu utjecati te preko nje posredno ostvarivati svoj osnovni cilj. Primjerice, to može biti nominalni tečaj, kamatna stopa ili neki monetarni agregat. S obzirom na to, okvir za provođenje monetarne politike može se oslanjati na tečajno ili monetarno sidro, ciljanje inflacije ili pak može biti kombinacija navedenog. HNB za ostvarenje primarnog cilja odabrala je stabilnost tečaja kune prema euru kao spomenuto nominalno sidro monetarne politike.

Djelovanje HNB-a u okviru monetarne politike, između ostalog, određeno je: operacijama na otvorenom tržištu (kupnja i prodaja državnih obveznica, upravljanje likvidnošću bankarskog sustava), stopom obvezne rezerve (količina novca koju poslovne banke moraju držati kod središnje banke, u RH trenutno iznosi 9%), eskontnom stopom odnosno eskontnim kamatnjakom (kamatna stopa na kredite koju središnja banka odobrava poslovnim bankama). Mjere monetarne politike strogo se kontroliraju, no isto tako su podložne promjenama. (HNB, 2015)

Po svome karakteru, monetarna politika može biti ekspanzivna (reflacijska) ili restriktivna (kontrakcijska). Ekspanzivnu monetarnu politiku HNB provodi na način da fokus djelovanja stavlja na povećanje novčane mase, odnosno ponude novca i to na sljedeće načine: smanjenjem eskontne stope, smanjenjem stope obvezne rezerve te kupovinom obveznica (ekspanzivne operacije na otvorenom tržištu). Suprotno tome, restriktivna monetarna politika usmjerena je smanjenju novčane mase, a u suprotnom smjeru djeluje na iste varijable. Osim monetarne politike, središnja banka u RH fokusira se i na poslove devizne politike. Glavna svrha devizne politike odnosi se na očuvanje i održavanje stabilnosti domaće valute te likvidnosti plaćanja u zemlji i inozemstvu.

3.4.2. Europska središnja banka

Kao što glavnu monetarnu funkciju u Republici Hrvatskoj ima HNB, tako je glavna središnja banka EU-a Europska središnja banka (ESB). ESB je osnovana 1998. godine, od kada kao službena institucija ima zadaću služiti stanovnicima svih zemalja članica EU-a u pogledu održavanja stabilnosti cijena i zaštite vrijednosti službene europske valute – eura. Osim toga, zadaci ECB-a utvrđivanje su i provođenje monetarne politike europodručja, obavljanje deviznih poslova, izdavanje euronovčanica, nadzor kreditnih institucija, osiguravanje kvalitetnih platnih sustava, upravljanje službenim deviznim pričuvama i dr. Bitno je naglasiti i tri osnovna načela koja predstavljaju temelj rada i funkcioniranja ECB-a, a to su: neovisnost, transparentnost i odgovornost. ESB ima pravo potpuno neovisno odabirati instrumente monetarne politike i obavljati funkcije bez izravnog utjecaja drugih tijela EU-a ili vlada država članica. Isto tako, ima vlastiti kapital i proračun, no za svoje djelovanje odgovara predsjednicima država članica, javnosti, predsjednicima vlada te instituciji Europskog parlamenta (godišnje izvješće o aktivnostima ESSB-a i monetarne politike za prethodnu i tekuću godinu) kroz podnošenje izvješća radi transparentnosti poslovanja i donesenih odluka. (ESB, službena mrežna stranica)

ESB je jedina ovlaštena za posao izdavanja novčanica i stvaranje rezervi, odnosno posjeduje monopolnu moć ponude novca. Upravo ta činjenica omogućuje ESB-u utjecaj na cijene i output putem transmisijskih mehanizama primarno pomoću kratkoročne kamatne stope. Promjenom takve kamatne stope, ESB ima utjecaj i na kamatnu stopu po kojoj poslovne banke izdaju kredite i primaju depozite. Što se tiče razine cijena, središnja banka na nju može utjecati promjenom tečaja odnosno kupnjom i prodajom strane valute, što se najviše održava na cijene uvoznih dobara. Glavni su elementi strategije monetarne politike ESB-a kvantitativna definicija stabilnosti cijena, nadzor količine novca i široka procjena mogućeg kretanja cijena. Monetarna strategija ESB-a temelji se na dva stupa: monetarnoj analizi i ekonomskoj analizi. Monetarna analiza temeljena je na odnosu inflacije i monetarnog rasta u srednjoročnom i dugoročnom razdoblju, a oslanja se na činjenicu da monetarni trendovi upravljaju inflacijskim trendovima. S druge strane, ekonomska analiza usmjerena je na procjenu financijskih i ekonomskih kretanja te na analizu varijabli poput razvoja proizvodnje, agregatne potražnje, fiskalne politike, svjetskog gospodarstva i sl. (Europski parlament, 2014: 61-63)

Kao i u slučaju HNB-a, instrumenti kojima se ESB koristi za ostvarenje svojih ciljeva vezani su uz:

- operacije na otvorenom tržištu (politikom otvorenog tržišta) – upravljanje kamatnim stopama, upravljanje likvidnošću na tržištu, usmjeravanje mjera monetarne politike. Operacije na otvorenom tržištu dijele se u četiri kategorije:
 - glavne operacije refinanciranja – to su transakcije koje služe za omogućavanje likvidnosti s dospijecem od dva tjedna, ujedno predstavljaju i najvažniji instrument monetarne politike
 - operacije fine prilagodbe – koriste se prema potrebi za smanjenje neočekivanih promjena likvidnosti (nemaju određenu učestalost i dospijeće)
 - strukturne operacije – određene su stalnom prilagodbom strukturnog položaja eurosustava prema financijskom sektoru
 - dugoročne operacije refinanciranja – povratne transakcije za osiguranje likvidnosti (tjedna učestalost, a dospijeće tri mjeseca)
- stalno raspoložive mogućnosti – odnose se na osiguravanje ili smanjenje likvidnosti na prekonoćnom tržištu
- držanje obveznih pričuva – to su financijska sredstva kreditnih institucija (poslovnih banaka) na računu ESB-a ili nacionalnih središnjih banaka. Cilj obveznih pričuva je osigurati stabilnost kratkoročne kamatne stope na tržištu. (ESB, službena mrežna stranica)

4. ZAJEDNIČKO VALUTNO PODRUČJE

„Monetarna unija predstavlja područje u kojem ne postoje nikakva ograničenja plaćanja, a tečajevi valuta članica su trajno fiksirani. Poseban slučaj monetarne unije je valutna unija u kojoj zemlje članice svoje različite nacionalne valute zamjenjuju jednom zajedničkom za sve članice. Sinonimi za valutnu uniju su potpuna monetarna unija i zajedničko valutno područje. Ako promatramo s aspekta „jedna zemlja – jedna valuta”, onda se svaka zemlja može smatrati valutnim područjem.” (Bilas, 2005:40)

Europska Ekonomska i monetarna unija (još se naziva i eurozona) počinje s djelovanjem 1999. godine s ciljem valutnog povezivanja zapadnoeuropskih zemalja. Preteča EMU-a je Europski monetarni sustav koji se iste godine gasi, dok EMU počinje djelovati uz interakciju s ESB-om i eurom kao jedinstvenom valutnom jedinicom. Na taj način, ostvaren je dugogodišnji cilj ekonomskog i monetarnog povezivanja zapadnoeuropskih zemalja. Prilikom nastanka EMU-a, Vijeće ministara Europske unije donijelo je odluku o tome koje će zemlje biti članice od samog početka. Tako je odlučeno da EMU kreće s 11 zemalja članica: Belgija, Finska, Austrija, Italija, Irska, Francuska, Njemačka, Nizozemska, Luksemburg, Portugal i Španjolska, dok su se Velika Britanija, Švedska i Danska odlučile na kasnije priključenje. (Europski parlament, 2014: 153-158)

U nastavku rada prikazana je tablica 1 koja prikazuje grafički pregled EMU-a, odnosno temeljne karakteristike i nositelje spomenute integracije.

Tablica 1 Temeljne karakteristike Ekonomske i monetarne unije

	Monetarna unija		Ekonomska unija	
	Monetarna politika	Fiskalna politika	Oporezivanje	Kreiranje gospodarskih politika
Što je njome obuhvaćeno?	<p>Stabilnost cijena: utvrđivanje kamatnih stopa za europodručje kako bi se inflacija održala ispod 2%.</p> <p>---</p> <p>Optjecaj novčanica i kovanica eura.</p>	<p>Javne financije (razine rashoda i posuđivanja nacionalnih vlada)</p>	<p>Oporezivanje (državni prihodi)</p>	<p>Odluke povezane s obrazovnim sustavima, tržištima rada, mirovinama...</p>
Tko njome upravlja?	<p>Europska središnja banka utvrđuje kamatne stope i tiska novčanice eura.</p> <p>---</p> <p>Nacionalne vlade izdaju kovanice eura u količinama koje je odobrila Europska središnja banka.</p>	<p>Odgovornost nacionalnih vlada</p> <p>---</p>	<p>Odgovornost nacionalnih vlada</p>	<p>Odgovornost nacionalnih vlada</p> <p>---</p> <p>EU koordinira i donosi preporuke u okviru Europskog semestra.¹</p>

Izvor: Europska komisija, 2015:5

U tablici 1 prikazane su temeljne karakteristike EMU-a. Monetarna unija određena je provedbom monetarne politike koja je zadužena za brigu o optjecaju novca i novčanica te održavanje stabilnosti cijena.

¹ Europski semestar predstavlja godišnji ciklus koordinacije gospodarskih politika između Europske unije i nacionalnih vlada.

Glavni je subjekt europske ekonomske politike Europska središnja banka. S druge strane, ekonomska unija određena je fiskalnom politikom i kreiranjem gospodarskih politika s pripadajućim karakteristikama.

„Europska Ekonomska i monetarna unija u stvarnosti je zajednički naziv kojim je obuhvaćeno nekoliko različitih politika osmišljenih kako bi se promicao rast u EU-u te očuvala snaga i stabilnost eura. Ekonomskom i monetarnom unijom obuhvaćene su monetarna politika (monetarna unija), porezna politika i donošenje ekonomskih politika (ekonomska unija). Tim politikama upravljaju nacionalna nadležna tijela ili nadležna tijela EU-a, ili oboje. Monetarnom politikom upravlja isključivo nezavisna Europska središnja banka. Za poreznu politiku (oporezivanje i javne financije) zadužene su nacionalne vlade. Međutim, odluke povezane s javnim financijama pojedinih država članica mogu imati utjecaja diljem EU-a. Ekonomska i monetarna unija uključuje stoga određena bitna pravila o javnim financijama, zajedno osmišljena i donesena u svim državama članicama, koje provodi Europska komisija radi održavanja gospodarske stabilnosti.” (Europska komisija, 2015:6).

EMU svoj nastanak i razvoj bilježi kroz nekoliko faza. Prva faza veže se uz 1990. godinu te je obuhvaćala povećanu suradnju između nacionalnih središnjih banaka, slobodu kapitalnih transakcija te poboljšanje ekonomske konvergencije. U drugoj fazi nastanka, 1994. godine dolazi do osnivanja Europskoga monetarnog instituta (EMI) sa zadaćom jačanja suradnje središnjih banaka i koordinacije monetarne politike u Europskoj zajednici, koji je kao prethodnik ESB-a prestao s radom 1. lipnja 1998. godine. Osim osnivanja instituta, ovo razdoblje obilježeno je zabranom kreditiranja javnog sektora, usuglašavanjem monetarnih politika, jačanjem ekonomske konvergencije, stvaranjem neovisnosti nacionalnih središnjih banaka te pripremom radova za treću fazu. Treća faza započinje 1. siječnja 1999. kada se utvrđuju devizni tečajevi, na snagu stupa Pakt o stabilnosti i rastu i ERM II tečajni mehanizam unutar EU-a, provođenje jedinstvene monetarne politike u okviru Europskog sustava središnjih banaka te dolazi do procesa uvođenja eura. (Europski parlament, 2014: 153,154)

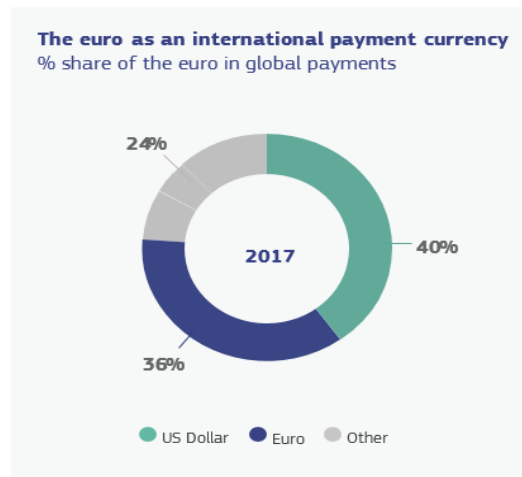
U okviru ovog poglavlja vrlo je važno ukazati na razliku i karakteristike između tri pojma: Europski sustav središnjih banaka (ESSB), eurosustav i europodručje. Naime, ESSB predstavlja sustav određen djelovanjem Europske središnje banke i nacionalnih središnjih banaka svih država članica EU-a bez obzira na to jesu li prihvatile euro. Eurosustav se sastoji od Europske središnje banke i nacionalnih središnjih banaka onih država koje su prihvatile euro.

Europodručje predstavlja cjelinu sastavljenu samo od država članica koje su prihvatile euro kao svoju službenu valutu. Naime, eurosustav i ESSB postojat će sve dok ima država članica EU-a izvan europodručja.

4.1. Euro – zajednička valuta zemalja Ekonomske i monetarne unije

Euro danas predstavlja jedinstvenu europsku valutu koja se u uporabi nalazi od 1999. godine kada ga je u sklopu stvaranja EMU-a prihvatilo 12 zemalja članica Europske unije. Zemlje koje su postale dio europodručja, vlastite nacionalne valute zamijenile su eurom, no proces je do kraja proveden tek 2002. godine kada su prve novčanice i kovanice puštene u optjecaj (treća faza stvaranja EMU-a). Kao što je predviđeno Ugovorom o Europskoj uniji, svaka država članica svojim pristupanjem trebala bi domaću valutu zamijeniti eurom (osim Danske, i nekadašnje članice Velike Britanije), ukoliko je moguće u roku dvije godine od članstva u ERM II. Europski tečajni mehanizam predstavlja sustav u trećoj fazi stvaranja EMU-u koji se odnosi na uređenje fiksnih deviznih tečajeva, a nekolicina ekonomskih stručnjaka naziva ga „čekaonicom za euro”. Kada određena zemlja članica boravi u tečajnom mehanizmu, ona ispunjava jedan od konvergenijskih kriterija o kojima će se detaljnije pisati u nastavku rada. Euro je dakle službena valuta europodručja, a danas je zastupljen u 19 država članica Unije gdje predstavlja jedino zakonsko sredstvo plaćanja. Osim toga, nakon američkog dolara, euro predstavlja drugu najvažniju valutu na svijetu. (Europska unija, službena mrežna stranica)

Na slici 1 u nastavku rada, prikazani su podaci koji ukazuju na važnost eura kao svjetske valute.

Slika 1 Euro - druga najzastupljenija valuta

Izvor : Europska komisija, službena mrežna stranica. Dostupno na:

https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/euro-area/international-role-euro_hr

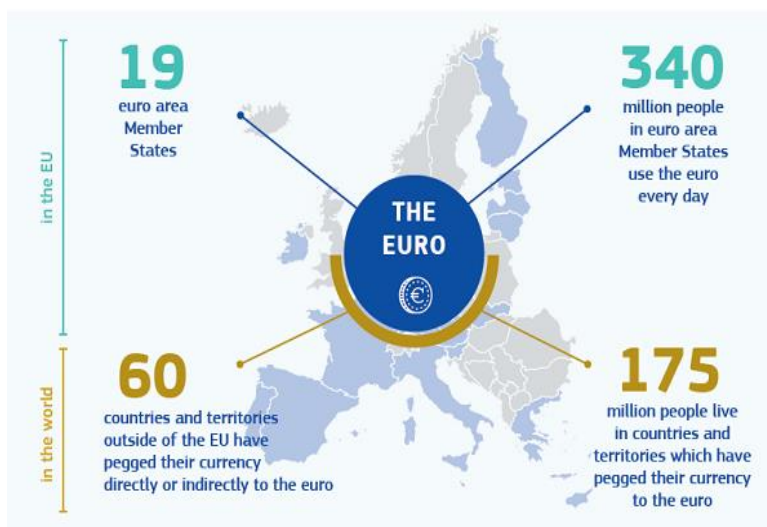
Euro se temelji na stabilnom monetarnom sustavu koji ga čini vrlo atraktivnom rezervnom valutom. Tako je, osim u zemaljama članicama europodručja, euro kao valuta zastupljen i u nekoliko zemalja koje nisu članice Europske unije. Navedeno je ostvarivo na temelju bilateralnih sporazuma sa zemljama članicama ili jednostranom odlukom određene zemlje. Primjerice, euro je službeno sredstvo plaćanja i u Andori, Kosovu, Crnoj Gori, Monaku te San Marinu. (Europska komisija, službena mrežna stranica)

„Euro je dio svakodnevnog života građana Europske unije (EU) u 19 različitih država. Njime se od 2012. koristi 337 milijuna ljudi za svoje dnevne potrebe, za štednju i za ulaganja u budućnost. Nakon američkog dolara, euro je trenutačno najvažnija valuta na svijetu. Ne postoji monetarna suradnja među suvremenim državama usporedivih razmjera i dubine. Euro je veliko postignuće europske integracije i prekretnica za države koje su tijekom povijesti često međusobno ratovala.

Gospodarska integracija i solidarnost te vrste zaista su bili nezamislivi u prošlosti. Do 2020. godine postojat će nova generacija mladih punoljetnih osoba koje su se u svojem životu koristile samo eurom kao svojom nacionalnom valutom.” (Europska komisija, 2015:7).

Osim spomenutih činjenica i gospodarskoj dimenziji eura, europska valuta također je opipljiv i vrlo snažan simbol europskog jedinstva, identiteta i suradnje. Stvaranjem Ekonomske i monetarne unije (Ugovorom iz Maastrichta), Europska unija obvezala se nastaviti stvarati i jačati povezanosti među državama i građanima Europe.

Na slici 2 prikazani su statistički podaci koji ukazuju na važnost i zastupljenost eura kao vrlo važne svjetske valute.

Slika 2 Zastupljenost i značajke eura

Izvor: Europska komisija, službena mrežna stranica. Dostupno na:

https://ec.europa.eu/info/business-economy-euro/euro-area/international-role-euro_hr

Osim na teritoriju EU-a i Europe općenito, zastupljenost eura vidljiva je iz podataka koji ukazuju na to da se jedinstvena europska valuta koristi u čak 60 zemalja koje nisu članice EU-a, što uključuje čak 175 milijuna ljudi.

Uzmu li se u obzir povijesne i razvojne značajke europske valute, euro je uveden početkom 1999. godine, a sam početak razvoja započeo je desetljećima prije. Razvoj i nastanak eura počiva na uvjerljivoj i jednostavnoj logici koja je vezana uz činjenicu da je lakše trgovati na jedinstvenom zajedničkom tržištu na kojem postoji jedna valuta. Euro se razvija još od davnih rasprava vezanih uz ekonomsku i monetarnu uniju koje su se vodile davnih šezdesetih godina, sve do danas kada je poznat kao druga najvažnija valuta na svijetu.

Europska komisija (2015) prikazuje kratku povijest eura na sljedeći način:

- temelji nastanka eura - prema Ugovoru iz Rima (1957.) nastojala se potaknuti ponovna izgradnja Europe. Velika važnost pridodaje se postupnom razvoju ukidanja granica uz stvaranje zajedničkog tržišta. Navedeno je uključivalo slobodan promet, slobodno kretanje robe, usluga, ljudi i kapitala među europskim državama.
- dugoročna ambicija – druga faza provodila se 1960-ih i 1970-ih godina kroz zamisao o stvaranju Ekonomske i monetarne unije (EMU). Poticanje i stvaranje dobrog i jakog integriranog jedinstvenog tržišta s jedinstvenom valutom i jedinstvenom monetarnom politikom i predstavljalo je novu europsku težnju, posebice uslijed slabljenja američkog dolara kao glavne svjetske valute te prisutnih naftnih kriza.
- usklađivanje - Europski monetarni sustav uveden 1979., naziva se prethodnikom Ekonomske i monetarne unije. Stvoren je s ciljem stabilizacije tečaja, kontrole fluktuacija valuta među državama i ograničenja povećanja razine cijena (inflacije).
- ekonomska i monetarna unija (EMU) – do stvaranja EMU-a dolazi se putem ugovora o Europskoj uniji iz 1992. (poznatiji kao Ugovor iz Maastrichta). Glavni cilj vezan je uz dovršenje stvaranja jedinstvenog tržišta, osnivanje Europske središnje banke kao krovne monetarne institucije te uvođenje jedinstvene stabilne valute do kraja stoljeća.

- plaćamo eurima – 2002. dolazi do konačnog uvođenja i izdavanja novčanica i kovanica eura kao nove jedinstvene europske valute. Osim toga, dolazi do zamjena nacionalnih valuta brojnih država (francuski franak, njemačka marka, španjolska peseta i dr.) Broj država članica u kojima je danas euro službena valuta (države europodručja ili eurozone) porastao je s 12 na 19.

Povijesni razvoj eura kao jedinstvene europske valute u državama članicama prikazan je na slici 3.

Datum ulaska u europodručje:

1. siječnja 1999.: Belgija, Njemačka, Irska, Španjolska, Francuska, Italija, Luksemburg, Nizozemska, Austrija, Portugal, Finska
1. siječnja 2001.: Grčka
1. siječnja 2007.: Slovenija
1. siječnja 2008.: Cipar, Malta
1. siječnja 2009.: Slovačka
1. siječnja 2011.: Estonija
1. siječnja 2014.: Latvija
1. siječnja 2015.: Litva

Države članice EU-a u kojima se ne upotrebljava

euro: Bugarska, Češka, Danska, Hrvatska, Mađarska, Poljska, Rumunjska, Švedska, Velika Britanija (od 2020. više nije članica EU-a).

Slika 3 Povijest uvođenja eura

Izvor: Europska komisija, 2015: 5

4.2. Teorija optimalnog valutnog područja

Teorija optimalnog valutnog područja (engl. Optimal Currency Area, OCA) daje odgovore na pitanja kada se zemljama isplati uvesti euro te jesu li zemlje članice EU-a dovoljno slične da bi uvele zajedničku valutu odnosno zajednički novac.

Bilas (2005) definira optimalno valutno područje kao optimalnu geografsku domenu jedinstvene valute ili više valuta čiji su tečajevi neopozivo fiksirani. Ta valuta ili vezane valute mogu fluktuirati samo prema ostatku svijeta.

Kersan-Škabić (2015) navodi kriterije koji u velikoj mjeri određuju teoriju valutnog područja. Spomenuti kriteriji vezani su uz:

- mobilnost proizvodnih čimbenika – veliki značaj pridodaje se mobilnosti rada i kapitala. Ukoliko promatrani čimbenici dosegnu visok stupanj mobilnosti, tada bi se potreba za ključnim instrumentima prilagodbe (nominalni devizni tečaj i promjene realnih cijena čimbenika proizvodnje) smanjila.
- fleksibilnost cijena i nadnica – stavlja naglasak na fleksibilni devizni režim iz razloga što fiksni devizni režim dovodi do odstupanja od optimalne razine između nezaposlenosti i inflacije. Rješavanje asimetričnih šokova vezanih uz devizni tečaj moguće je uz djelovanje deprecijacije i aprecijacije deviznog tečaja kao jedinog instrumenta pomoću kojeg se određena država bori s inflacijom ili nezaposlenosti.
- stupanj ekonomske otvorenosti – počiva na težnji da je ulazak u optimalno valutno pogodan za zemlje s visokim stupnjem trgovinske otvorenosti. U otvorenim ekonomijama promjene nominalnog deviznog tečaja u prevelikoj mjeri ne utječu na konkurentnost, pa je devizni tečaj postaje manje koristan instrument prilagodbe. Nadalje, što je određena zemlja otvorenija, veća je mogućnost ostvarenja koristi od uvođenja zajedničke valute.
- integracija financijskih tržišta - visok stupanj financijske integracije može smanjiti kamatni diferencijal između više zemalja, a ujedno pogoduje efikasnoj alokaciji resursa. Isto tako, stupanj financijske integriranosti potencijalno će smanjiti potrebu za prilagođavanjem deviznog tečaja, dok će i najmanje promjene kamatnih stopa rezultirati ravnotežnim kretanjem kapitala među zemljama članicama.

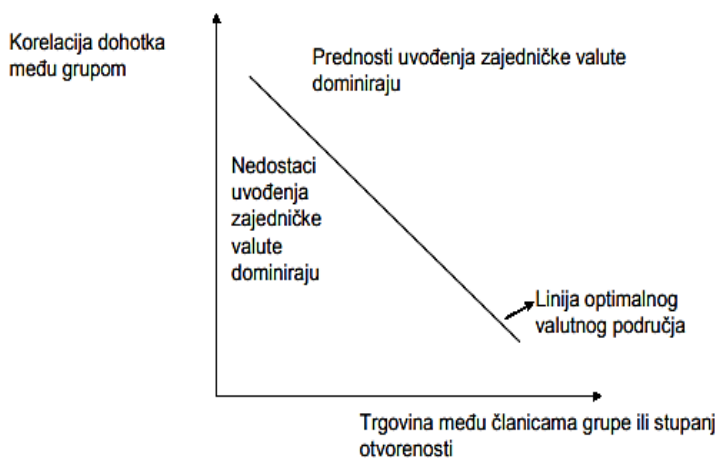
- diversificiranost proizvodnje i potrošnje - države članice optimalnog valutnog područja trebaju se okrenuti diversificiranoj proizvodnji. Navedeno bi stvorilo simetrične šokovi vezane uz određeno dobro, a rezultat toga je manja potreba za korištenjem valutnog tečaja. Zemlje čija je proizvodnja usko specijalizirana pokazale su se kao zemlje pogođenije jakim šokovima.
- fiskalna integracija – naglašava važnost dijeljenja nadsocijalnih fiskalnih transfernih sustava između zemalja što smanjuje potrebu prilagođavanja deviznog tečaja.
- sličnost stopa inflacije - sličnost stopa inflacije između zemalja vrlo je bitna jer dovodi do stabilnih uvjeta trgovine. Tako će ravnoteža u tekućoj bilanci smanjiti potrebu za korištenjem nominalnog deviznog tečaja kao instrumenta prilagodbe.

Vrlo je bitno ne zanemariti veličinu gospodarstva. Prostor na kojem se uvodi zajednički novac treba biti dovoljno velik zbog toga što je održavanje stabilnosti tečaja lakše na velikom prostoru nego u maloj zemlji. (Kersan-Škabić, 2015: 220-222)

Deskar Škrbić (2017) naglašava kako su brojna tumačenja i pitanja vezana uz prednosti i nedostatke / troškove koji proizlaze iz teorije optimalnog valutnog područja. Tako su glavne prednosti vezane uz povećanje makroekonomske stabilnosti (stabilnost cijena, transparentnost financijskih tržišta), povećanje mikroekonomske efikasnosti zbog korištenja jedinstvenog novca te pozitivni eksterni efekti koji se odnose na jednostavniju međunarodnu suradnju i vrlo bitnu uštedu na troškovima konverzije valuta. S druge strane, najvažniji nedostaci odnose se na troškove koji prate sam proces uvođenja nove valute te gubitak monetarne neovisnosti određene države. Od iznimne su važnosti kriteriji potrebni za formiranje zajedničke monetarne unije.

Osim prednosti i nedostataka spomenutih u prethodnom odlomku, u nastavku rada isti će se detaljnije objasniti te proširiti novim učincima koji se očekuju nakon uvođenja eura.

„Dva su ključna kriterija u ostvarivanju neto koristi od formiranja valutne unije: međusobna trgovina zemalja članica i korelacija među njihovim dohocima. Zemljama koje imaju slične dohotke i visok stupanj međusobne trgovine isplati se formiranje valutne unije.” (Bilas, 2005:47)

Slika 4 Ključni kriteriji za formiranje monetarne unije

Izvor: Bilas, 2005:47

Slika 4 ukazuje na to da veća korelacija dohodaka između potencijalnih članica unije rezultira dominacijom prednosti uvođenja zajedničke valute koja je u tom slučaju optimalna za navedene zemlje. Spomenuta korelacija određuje se sličnijim dohocima i intenzivnijom međusobnom trgovinom između država (veći stupanj otvorenosti). Nasuprot tomu, manji stupanj korelacije dovodi do veće zastupljenosti nedostataka uvođenja zajedničke valute.

4.3. Preduvjeti za ulazak u Ekonomsku i monetarnu uniju

Kao što je u radu već spomenuto, članstvo u monetarnoj uniji obvezno je za gotovo sve članice EU-a koje su nacionalne valute dužne zamijeniti jedinstvenom europskom valutom. Navedeno članstvo određeno je uredbama i zakonima, no postoje i jasni kriteriji, odnosno preduvjeti koje je potrebno zadovoljiti. Godine 1992. Ugovorom iz Maastrichta postavljeni su jasni kriteriji spremnosti države na uvođenje eura o kojima će se detaljnije govoriti u nastavku poglavlja.

4.3.1. Postupak uvođenja eura

Država članica EU-a prije ostvarenja cilja uvođenja eura kao službene valute suočena je s nizom koraka i procesa. U tim procesima, osim razine sposobnosti države u zadovoljavaju propisanih kriterija i preduvjeta važnu ulogu ima i podrška ostalih članica europodručja. Prvi korak u procesu pristupanja EMU-u je ulazak u tečajni mehanizam (ERM II). Bitno je naglasiti da država članica Unije ima obvezu uvesti euro, ali isto tako cijeli proces može odgoditi na određeni vremenski period. Za ulazak u tečajni mehanizam nisu određeni preduvjeti i kriteriji koje je potrebno zadovoljiti, no za pristupanje istome važnu ulogu ima podrška institucija EU-a i već aktualnih članica EMU-a. Podrška često ovisi o procjeni gospodarske i političke situacije u zemlji kandidatkinji, ali i o volji aktualnih članica za daljnjim širenjem i jačanjem monetarne unije. Ukoliko je ta volja na niskoj razini, ili pak ne postoji, država kandidatkinja potencijalno je suočena s usporavanjem procesa pristupanja u tečajni mehanizam. Kada određena država jednom uđe u tečajni mehanizam, tamo je dužna provesti najmanje dvije godine uz uvjet da devizni tečaj nacionalne valute nije suočen sa značajnim fluktuacijama u odnosu na euro. (Hrvatska narodna banka i Vlada RH, 2018: 47-62)

U nastavku rada, detaljnije će se opisati postupak uvođenja eura te razmotriti pozicija Hrvatske u istom.

„Pripreme za pristupanje tečajnom mehanizmu započinju konzultacijama s državama članicama europodručja i institucijama EU-a, a potom i s radnom skupinom Euroskupine, pri čemu država članica obznanjuje svoje ciljeve glede sudjelovanja u tečajnom mehanizmu. Ako u tim razgovorima dobije podršku partnera iz EU-a, država članica može podnijeti zahtjev za sudjelovanje u mehanizmu, što je prvi korak službene procedure. Drugi je korak sastanak Gospodarskog i financijskog odbora u formatu ERM II, na kojem se razmatra je li makroekonomski okvir države podnositeljice zahtjeva prikladan za ulazak u ERM II te se raspravlja o primjerenom središnjem paritetu i granicama fluktuacija. Treći se korak obavlja u okviru sastanka na kojem se odlučuje o središnjem paritetu i granicama fluktuacije. Odluka o središnjem paritetu u odnosu na euro i granicama fluktuacija donosi se zajedničkim dogovorom ministara država članica europodručja, ESB-a te ministara i guvernera država članica koje nisu u europodručju, ali čije valute sudjeluju u tečajnom mehanizmu. Posljednji korak u postupku uključuje objavu priopćenja u kojemu se navode datum ulaska u tečajni mehanizam, središnji paritet, granice fluktuacija te dogovorene obveze pri vođenju ekonomske politike. Državama članicama preporučuje se da pripremne razgovore i same pregovore o ulasku u ERM II obavljaju u tajnosti kako ne bi utjecali na financijska tržišta.” (Hrvatska narodna banka i Vlada RH, 2018:53)

Nakon prvog koraka, odnosno pristupanja države tečajnom mehanizmu, na snagu stupaju ostali procesi s jasnim i propisanim pravilima. Glavni akt koji određuje uvjete nužne za zadovoljavanje prije konačnog cilja uvođenja eura naziva se Ugovor o funkcioniranju Europske unije. Svaka država kandidatkinja prije uvođenja eura mora dokazati ostvarenje visokog stupnja nominalne i pravne konvergenije. Nominalna konvergenija odnosi se na stabilnost cijena i deviznog tečaja u odnosu na euro, održivost javnih financija te konvergeniju dugoročnih kamatnih stopa. S druge strane, pravna konvergenija otvara pitanje je li i u kojoj mjeri država kandidatkinja uskladila svoj zakonodavni okvir u vezi djelovanja nacionalne središnje banke. Napredak i razvoj države prema ostvarenju glavnog cilja ocjenjuju Europska središnja banka i Europska komisija. Tema vezana uz procese konvergenije i detaljniji opis kriterija za pristupanje EMU-u obradit će se u nastavku rada.

Detaljnije informacije o spomenutim kriterijima raspoložive su na portalu Encyclopedia Britannica (1991): The Maastricht Treaty, a iste će poslužiti kao izvor za dio rada u nastavku teksta.

4.3.2. Maastrichtski kriteriji

Ugovor iz Maastrichta (službeni naziv Ugovor o Europskoj uniji) označio je početak procesa stvaranja Europske unije i povezivanja europskog naroda. Važnost ovog ugovora ogleda se u činjenici da je njime osnovana Europska unija kao viševrsna suradnja među europskim državama te su postavljeni temelji za uvođenje zajedničke valute – eura. Ugovor je potpisan 1992. godine u Maastrichtu, nizozemskom gradu koji se nalazi u blizini granice s Njemačkom i Belgijom, od strane 12 europskih zemalja: Francuske, Belgije, Danske, Grčke, Njemačke, Irske, Italije, Luksemburga, Nizozemske, Španjolske, Portugala i Ujedinjenog Kraljevstva. Ugovor je stupio na snagu krajem 1993. godine kada je i službeno osnovana EU.

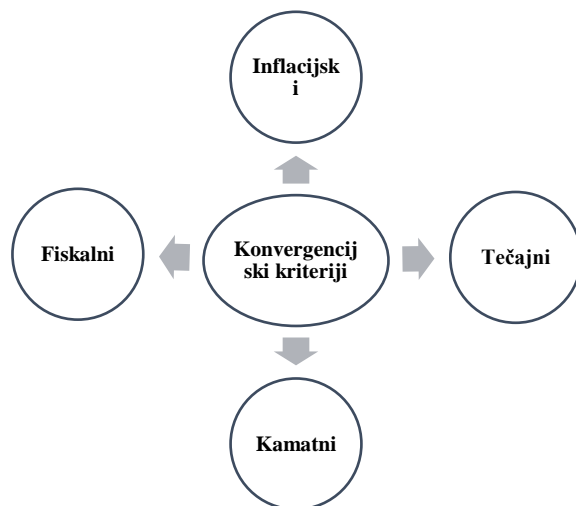
Ugovorom iz Maastrichta potaknuto je uvođenje jedinstvene europske valute čime je završen nekoliko desetljeća dug proces u kojem se raspravljalo o potencijalnom povećanju ekonomske suradnje u Europi. Europska središnja banka (ESB) i Europski sustav središnjih banaka (EESB) također su osnovani Ugovorom u kojemu su ujedno opisana i njihova područja djelovanja, svrha i ciljevi. Vratimo li se na ugovorom određeno područje uvođenja eura kao jedinstvene valute, valja istaknuti kako su istim propisani kriteriji koji određuju spremnost država za uvođenje eura. Spomenuti kriteriji nazivaju se Maastrichtski odnosno konvergencijski kriteriji. U nastavku rada detaljnije će se prikazati i objasniti navedeni kriteriji. Glavna svrha konvergencijskih kriterija je poticati zemlje kandidatkinje da poboljšaju svoja nacionalna gospodarstva te vođenje monetarne i fiskalne politike u cilju spremnosti na ulazak u eurozonu. Uz to, ti kriteriji nastoje potaknuti zemlje članice da svoje politike usklađuju s europskim. Važno je naglasiti da je, osim zadovoljenja kriterija za ulazak u EMU-u, kriterije bitno održavati radi ostvarenja koristi za cijelu zajednicu.

4.3.2.1. Kriteriji nominalne konvergencije

Ulaskom u EU država članica nije zadužena samo za oblikovanje i vođenje europske monetarne, već i fiskalne politike. Brojni ekonomski stručnjaci tvrde kako bez fiskalne nema ni monetarne unije, no brojne su prognoze oko toga hoće li ikada biti postignuto i fiskalno ujedinjenje. Kriteriji nominalne konvergencije mogu se podijeliti na tri monetarna (inflacija, stabilnost tečaja, dugoročne kamatne stope) te dva fiskalna kriterija (proračunski deficit i javni dug).

Kersan-Škabić i Mihaljević (2010) navode kako se upravo kriteriji nominalne konvergencije pretežno usmjeravaju na postizanje kontrole nad fiskalnim sektorom i postizanje stabilnosti cijena, što je iznimno istaknuto u Paktu o stabilnosti i rastu, kojim se članice EMU-a obvezuju na postizanje srednjoročne i dugoročne fiskalne stabilnosti, ali i izbjegavanje negativnih posljedica koje donosi razlika proizašla iz raznih nacionalnih fiskalnih politika na cjenovnu stabilnost. Sukladno prethodno navedenom, kriterijima konvergencije onemogućava se postizanje previsokih proračunskih deficita zemalja članica monetarne unije. (Kersan-Škabić, Mihaljević, 2010:14)

Na slici 5 detaljnije su prikazani i definirani kriteriji nominalne konvergencije.

Slika 5 Kriteriji nominalne konvergencije

Izvor: izrada autora prema Vujčić, 2003:43

Vujčić (2003) navodi kako su kriteriji konvergencije kojima se uvjetuje sudjelovanje u monetarnoj uniji definirani kroz pet kvantitativnih pokazatelja:

- 1) Inflacijski kriterij - stopa inflacije ne smije biti za 1,5 postotni bod iznad prosječne stope inflacije u tri zemlje s najnižom inflacijom. Kako bi se razina godišnjeg porasta cijena mogla uspoređivati, potrebno ju je mjeriti indeksom potrošačkih cijena koji je istovjetan na cijelom europskom području.
- 2) Tečajni kriterij – država pristupnica dužna je sudjelovati u europskom tečajnom mehanizmu (ERM) barem dvije godine prije samog pridruživanja monetarnoj uniji, a sve to uz poštovanje propisanih granica fluktuacije. Taj bi kriterij trebao ukazati na razinu stabilnosti određene zemlje i ulazak u monetarnu uniju bez iskorištavanja tečajne politike s ciljem postizanja boljeg konkurentskog položaja.
- 3) Kamatni kriterij - određuje konvergenciju dugoročnih kamatnih stopa. Kamatni kriterij zahtijeva da prinos na dugoročne obveznice države ne smije prelaziti istovjetne kamatne stope u tri zemlje s najnižom inflacijom za više od 2 postotna boda. Ovaj kriterij potrebno je zadovoljavati najmanje godinu dana uoči pristupanja monetarnoj uniji, baš kao i inflacijski kriterij.
- 4) Fiskalni kriteriji
 - a) Kriterij proračunskog deficita - ograničava ekspanzivnost fiskalne politike jer zahtijeva održavanje deficita konsolidirane opće države na razini nižoj od 3% bruto domaćeg proizvoda.
 - b) Kriterij javnog duga – predstavlja udio javnog duga u bruto domaćem proizvodu (BDP-u) na maksimalno 60%, no dobar pokazatelj je i trend smanjenja njegova udjela, ako je razina od 60% nedostižna ili nerealna vrijednost za određenu državu. (Vujčić, 2003:43-45)

Tablica 2 prikazuje analizu ostvarenja Hrvatske prema odrednicama nominalne konvergencije u razdoblju od 2013. do 2017. godine.

Tablica 2 Ostvarenja Hrvatske prema kriterijima nominalne konvergencije

Godina	Inflacija %	Dugoročne kamatne stope %	Stabilnost tečaja, raspon fluktuacija %	Proračunski saldo, % BDP-a	Javni dug, % BDP-a
	Referentna vrijednost: 1,5	Referentna vrijednost	Referentna vrijednost: ±15%	Referentna vrijednost: - 3% BDP-a	Referentna vrijednost: 60% BDP-a
2013.	2,3	4,7	1,7	-5,3	80,5
2014.	0,2	4,1	1,6	-5,1	84,0
2015.	-0,3	3,6	1,3	-3,4	83,8
2016.	-0,6	3,5	1,7	-0,9	80,6
2017.	1,3	2,5	1,9	0,8	78,0

Izvor: izrada autora prema Vlada RH i HNB, 2018:59

Prema prikazanim podacima može se zaključiti kako Hrvatska ispunjava sve kriterije osim kriterija o stabilnosti tečaja, imajući u vidu da još nije pristupila tečajnom mehanizmu ERM II. Prema optimističnim pretpostavkama, ako Hrvatska nastavi uredno ispunjavati kriterije određene Maastrichtskim ugovorom, euro bi mogao biti uveden već 2023. godine.

4.3.2.2. Kriteriji realne konvergencije

Osim kriterija nominalne konvergencije Ugovorom iz Maastrichta propisani su i uređeni kriteriji realne konvergencije, proizašli iz teorije optimalnog valutnog područja. Kriteriji realne konvergencije odnose se na sve strukturne i institucionalne promjene koje su potrebne da bi države kandidatkinje udovoljile kriterijima EU-a. Oni se pak odnose na povećanje životnog standarda građana Unije te zagovaraju da su razine cijena između država članica transparentnije, podudarnije te lakše usporedive.

Osim toga, realna konvergencija počiva na jačanju ekonomske povezanosti između bogatih i siromašnih zemalja i njihovih regija. Navedeno predstavlja jedan od većih problema i barijera u stvaranju zamišljene europske integracije, a većim stupnjem konvergiranja siromašnih zemalja bogatijima nastoji se ublažiti/riješiti. Proces utvrđivanja je li određena zemlja i u kojoj mjeri zadovoljava kriterije realne konvergencije doista je složen i dugotrajan, no ključ napretka svake zemlje kandidatkinje leži u postizanju ubrzanog gospodarskog rasta. (Kersan-Škabić, Mihaljević, 2010: 18-20)

5. PRISTUPANJE HRVATSKE EMU-u

„Nakon izlaska Hrvatske iz procedure prekomjernog deficita 2017. stekli su se uvjeti da Vlada Republike Hrvatske i Hrvatska narodna banka pristupe ostvarivanju obveze uvođenja eura. Hrvatska je tu obvezu preuzela ratifikacijom Europskog ugovora, odnosno ulaskom u EU. Potkraj listopada 2017. javnosti je predstavljena Eurostrategija (Strategija uvođenja eura kao službene valute u Hrvatskoj) – dokument proizveden uglavnom u analitičkim radionicama HNB-a. Strategija pokazuje da će Hrvatska od uvođenja imati više koristi nego štete. Vlada je prihvatila taj dokument na sjednici u svibnju 2018. godine. Nakon toga prišlo se neformalnim razgovorima s europskim partnerima ne bi li se osigurala potpora u trenutku kada Hrvatska aplicira za ulazak u ERM II. Potpora se prvo mora osigurati na razini članica EU-a koje koriste euro. Svi trebaju podržati pismo – aplikaciju, koje je zadnji put na tu adresu poslano od strane Bugarske u lipnju 2018. Prema modelu bugarskog pisma, znamo da Euroskupina od zemlje koja pretendira ući u ERM II očekuje ulazak u bankovnu uniju. Hrvatska pokazuje visok stupanj spremnosti za to, s obzirom da standarde bankovne unije već primjenjuje u velikoj mjeri.” (Šonje, 2019: 229,230)

Hrvatska se može pohvaliti i time da, osim kriterija stabilnog tečaja, ispunjava sve Maastrichtske kriterije. Spomenuti kriterij Hrvatska će u najvećoj mjeri početi ispunjavati nakon ulaska u tečajni mehanizam ERM II. Valja napomenuti i početak fiskalne konsolidacije, koja je popraćena vraćenim gospodarskim rastom nakon dugotrajne krize s kojom je država bila suočena. Hrvatska bilježi znatna poboljšanja u vidu omjera javnog duga i BDP-a te međunarodne investicijske pozicije. Sve navedene pozitivne učinke prati Europska komisija koja je, u veljači 2019. kroz izvješće o Hrvatskoj, dala prijedlog da se Hrvatska iz kategorije prekomjernih makroekonomskih neravnoteža uvrsti u kategoriju makroekonomskih neravnoteža. Tim prijedlogom Europska komisija ocjenjuje povećanje spremnosti Hrvatske za ulazak u tečajni mehanizam ERM II. (Šonje, 2019: 229)

U ovome poglavlju nastoji se opisati daljnji tijek hrvatskog pristupanja tečajnom mehanizmu i procesu uvođenja eura.

Tako je u srpnju 2019. Hrvatska uputila pismo namjere za ulazak u tečajni mehanizam ERM II. Pismo je uputila članicama europodručja, Danskoj² te institucijama EU-a i tako učinila prvi korak za pristupanje tečajnom mehanizmu koji prethodi uvođenju eura. Osim pisma namjere, navedenim državama / institucijama predstavljen je i Akcijski plan u kojem se Hrvatska obvezuje provesti određene reforme kako bi joj se pristupanje ERM-u II odobrilo. Nedugo nakon podnošenja prijave, pismo namjere je odobreno, a spomenute mjere i kriterije Hrvatska namjerava provesti do druge polovice 2020. godine. Nakon toga roka, nadležne će institucije odlučiti jesu li postavljeni kriteriji zadovoljeni i može li Hrvatska postati dio tečajnog mehanizma. RH se tako obvezuje na provedbu reformi u sljedećim područjima: snažnije jačanje bankovnog sustava kroz suradnju između HNB-a i ESB-a, jačanje okvira za provođenje makroprudencijalne politike³, jačanje okvira za sprječavanje pranja novca, unapređenje sustava za prikupljanje, obradu i objavu statističkih podataka, kvalitetnije upravljanje javnim sektorom te smanjenje vrlo prisutnih administrativnih i financijskih opterećenja za gospodarstvo. (Vlada RH, 2019)

Pismo namjere prihvaćeno je u srpnju 2020., a tim činom RH je dobila „zeleno svjetlo” za ulazak u europski tečajni mehanizam. Ulaskom u tečajni mehanizam predviđa se najraniji datum kada bi se euro formalno mogao uvesti. Predviđa se da bi spomenuti datum mogao biti 1. siječnja 2023.

² Danska (uz nekadašnju članicu EU-a Veliku Britaniju) posjeduje (opt-out) klauzulu o izuzimanju od pridruživanja europodručju. Nije dužna uvesti euro kao službenu valutu, no ako želi može to učiniti u budućnosti.

³ MPP podrazumijeva novi institucionalni i tehnički aspekt politika za upravljanje kapitalnim i likvidnosnim rizicima u domaćem financijskom sustavu koji omogućuje prevenciju, ublažavanje i izbjegavanje sistemskih rizika te jačanje otpornosti sustava na financijske šokove. (HNB, 2016)

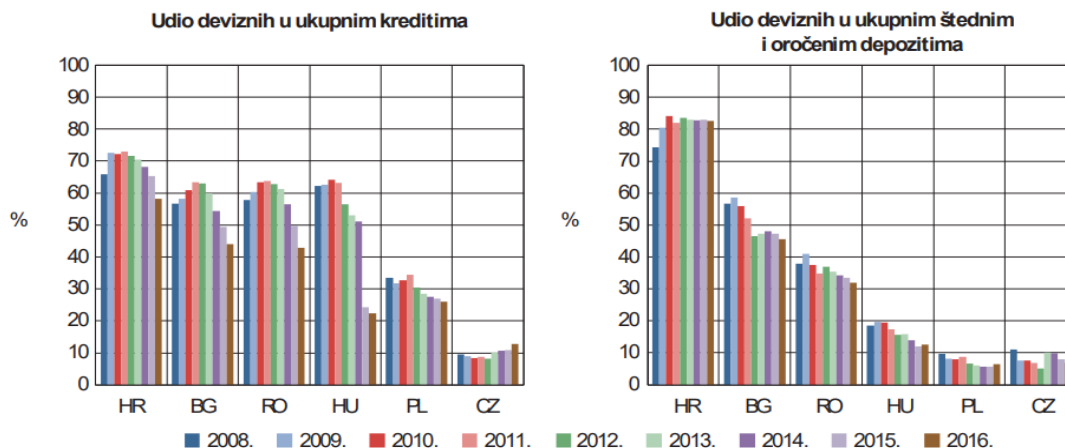
5.1. Koristi / prednosti uvođenja eura

Postoje brojna tumačenja i stavovi oko koristi koje uvođenje eura kao jedinstvene valute može donijeti određenoj državi.

Kersan-Škabić (2015) kao glavne koristi od monetarne integracije navodi sljedeće: cijene su transparentne, izražene u istoj valuti i lako se uspoređuju; smanjuju se transakcijski troškovi povezani uz trgovinu pri čemu su postojale tečajne razlike i rizik promjene tečaja od trenutka ugovaranja posla do naplate odnosno plaćanja za uvezenu robu. To svakako daje poticaj porastu unutarregionalne trgovine. Jedinstveni novac postaje mjerilo vrijednosti te se poboljšava alokacija resursa zbog uklanjanja nesigurnosti i nepredvidivosti tečajeva. Autorica napominje kako je smanjena i opasnost od špekulativnih napada jer se sada radi o jednoj valuti, a prije je svaka zemlja članica imala svoju valutu.

Jedan od važnijih pozitivnih učinaka koje euro može donijeti Hrvatskoj reduciranje je valutnog rizika u gospodarstvu. Hrvatsko gospodarstvo ovom je problemu izuzetno izloženo, a velik broj poduzeća, javnog sektora i kućanstava svoje kreditne obveze vezuje uz stranu valutu, posebice uz euro.

Slika 6 u nastavku prikazuje stupanj eurizacije kredita i depozita te štednih uloga u Hrvatskoj, uz usporedbu s ostalim zemljama.

Slika 6 Stupanj eurizacije kredita i depozita u Hrvatskoj

Izvor: Vlada RH i HNB, 2018:20

„Hrvatsko gospodarstvo može se okarakterizirati visokim stupnjem eurizacije, ako se promatra korištenje strane valute u ispunjavanju osnovnih funkcija novca, kao sredstvo razmjene i plaćanja, jedinice obračuna i sredstva očuvanja vrijednosti. Više od 60% pasive hrvatskih banaka iznose devizni izvori, pri čemu najveći dio otpada upravo na valute zemalja članica EMU, a oko 85% ukupne štednje u bankama jesu devizi depoziti. Više od 85% kredita banaka čine devizni krediti ili kunski krediti vezani uz tečaj strane valute, najčešće euro ili neku drugu dominaciju.” (Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, 1998:75)

Podaci prikazani na prethodnoj slici jasno ukazuju na spomenutu visoku razinu eurizacije u Hrvatskoj, koja se razvija i ukorjenjuje još od daleke prošlosti razvoja same države i njezinog gospodarstva. Tako je Republika Hrvatska prikazana kao država s najvećim udjelom deviznih kredita u odnosu na ostale države kandidatkinje za članstvo u europodručje: Bugarsku, Rumunjsku, Mađarsku, Poljsku i Češku. Uzmu li se u obzir podaci iz zadnje promatrane 2016. godine, čak 68% od ukupnih kredita vezano je uz stranu valutu odnosno devize. Prema istim autorima, udio deviznih u ukupnim štednim i oročenim depozitima prelazi 80%, što je također najviše među promatranim državama. Valja napomenuti kako brojke od 2008. do 2016. godine imaju tendenciju smanjenja spomenutih udjela, no i dalje postoji velika ovisnost kredita i štednih depozita o devizama zbog čega se smanjenje valutnog rizika smatra vrlo važnom i poželjnom prednosti uvođenja eura u Republiku Hrvatsku. (Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika, 1998:75)

Osim reduciranja valutnog rizika, važne prednosti pristupanja Hrvatske eurozoni vezane su uz smanjenje troška zaduživanja domaćeg sektora, smanjen rizik nastanka valutne i bankovne krize te niže transakcijske troškove. Smanjenje troška zaduživanja domaćeg sektora određeno je kamatnim stopama koje će postati sličnije kamatnim stopama europodručja, a što će uvelike povećati konkurentnost hrvatskog gospodarstva. Činjenica je kako se još uvijek ne može predvidjeti razina kamatnih stopa u Hrvatskoj nakon pristupanja eurozoni, ali vrlo je izvjesno da će one biti manje negoli u situaciji zadržavanja domaće valute. Osim povećanja konkurentnosti gospodarstava, smanjenje i atraktivnost kamatnih stopa pozitivno će se odraziti na razvoj poduzeća, investicije te poticanje zapošljavanja, a sve to rezultirat će višim stupnjem kvalitete života hrvatskih građana.

Nadalje, Hrvatska je otvorena ekonomija što joj potencijalno može donijeti nastanak valutne krize koja se razvija kroz pritisak na tečaj domaće valute. Spomenuti pritisak često se vrši na instituciju središnje banke koja je, ako želi održati stabilan domaći tečaj, primorana prodavati međunarodne pričuve i povećavati domaće kamatne stope. Ukoliko ne poduzme određene mjere, suočit će se s deprecijacijom domaće valute što ne pogoduje gospodarskom razvoju. Ovaj problem vrlo brzo obuhvaća i bankovni sektor jer slabljenje domaće valute može utjecati na pogoršanje bilanci banaka (valutne neusklađenosti u bilancama banaka ili u bilancama njihovih klijenata). Uvođenjem eura u Hrvatsku, u državi će se smanjiti vjerojatnost nastanka bankovnih kriza, a rizik valutne krize može u potpunosti nestati. Što se tiče smanjenih transakcijskih troškova, isti su vezani uz nestajanje potrebe za mjenjačkim poslovima i konverzijom domaće valute kune i eura. Uvođenjem eura smanjit će se troškovi koji proizlaze kao razlika kupovnog i prodajnog tečaja, ali i provizija mjenjačnica/banaka. Pristupanjem monetarnoj uniji, Hrvatska će ostvariti pravo na financijsku pomoć ukoliko se suoči sa znatnijim problemima u nacionalnom gospodarstvu. Korištenjem financijskih sredstava Europskog mehanizma za stabilnost (ESM) za izlazak iz nastale svojevrzne krize, država se može kreditirati i pristupiti prodaji državnih obveznica na primarnom ili sekundarnom tržištu po povoljnijim uvjetima. (Vlada RH i HNB, 2018:28)

Prednosti koje će članstvo u eurozoni donijeti Hrvatskoj teorijski su vrlo jasne i objašnjive, no u praksi one se mogu pokazati drugačije. Kakve će učinke uvođenje eura u RH zapravo ostvariti, može se samo nagađati i prepustiti samom procesu u koji je Hrvatska već zakoračila, a koji će kroz naredne godine riješiti pitanja i polemike na ovu temu.

5.2. Troškovi / nedostaci uvođenja eura

S druge strane postoje i određeni troškovi, odnosno nedostaci vezani uz uvođenje jedinstvene valute.

„Najprije treba istaknuti da zemlje koje ulaze u eurozonu gube monetarnu neovisnost (jer monetarnu politiku tada vodi ECB) i tečaj kao instrument za olakšavanje prilagodbe šokovima. Problem je nadalje u asimetričnosti šokova unutar eurozone što otežava vođenje zajedničke monetarne politike. Primjerice, ako je većina zemalja suočena s padom inozemne potražnje za proizvodima iz eurozone tada će ECB povećati ponudu novca na tržištu eurozone kako bi se potakla potražnja i time očuvala zaposlenost. Međutim, ako neka zemlja nije suočena s ovim šokom, navedena će mjera ECB-a kod nje izazvati rast cijena. Tada je riječ o asimetričnim šokovima. Zato je važno ispuniti kriterije optimalne valutne zone jer što su zemlje sličnije, šokovi će biti više simetrični. Drugi problem leži u činjenici da još uvijek na europskim tržištima čimbenici proizvodnje nisu u dovoljnoj mjeri integrirani što se najbolje očituje kroz razlike u stopama nezaposlenosti među članicama EU-a, a to je posljedica nezadovoljavajuće mobilnosti ljudi unutar EU-a.” (Keršan-Škabić, 2015:140)

Najvažnijim troškovima i nedostacima koje će euro donijeti hrvatskom gospodarstvu smatraju se već spomenuti rast razine cijena i gubitak monetarne suverenosti, a osim toga javljaju se i problemi vezani uz jednokratne troškove konverzije te obveze Hrvatske prema Europskoj središnjoj banci i Europskom mehanizmu za stabilnost. Rast razine cijene, prognozira se, bit će blag i prouzročen zbog konverzije nacionalne valute (kune) u euro. Razlozi tomu leže u npr. simetričnom zaokruživanju cijena na više (kava koja košta 12 kn mogla bi se cjenovno zaokružiti na 2 eura) i troškovima promjene cjenika te marketinških i informatičkih usluga. Drugi nedostatak je gubitak monetarne suverenosti države odnosno gubitak samostalne monetarne politike. Hrvatska narodna banka tako gubi važnu ulogu u upravljanju domaćim gospodarstvom, no isto tako dobiva ulogu sudjelovanja u vođenju zajedničke europske monetarne politike koju provodi Europska središnja banka. Osim toga, Hrvatska gubi nacionalnu valutu (kunu), koja predstavlja jedan od simbola nacionalnog identiteta.

U službenom dokumentu Vlade RH i HNB-a (2018) navode se najznačajniji problemi gubitka monetarne samostalnosti Hrvatske:

- država se više ne može koristiti deviznim tečajem kao alatom za povećavanje konkurentnosti gospodarstva (tzv. kanal realnog tečaja)
- mogućnost da zajednička monetarna politika, koju ESB određuje ponajprije pomoću kamatnih stopa, za državu može biti neprimjerena ako se ona nalazi u različitoj fazi poslovnog ciklusa u odnosu na ostatak europodručja (tzv. kanal realnoga kamatnjaka).

Jednokratni troškovi konverzije, odnosno preuzimanja nove valute također su jedan od nedostataka procesa uvođenja eura. To su troškovi izrade novčanica i kovanica eura, povlačenje iz optjecaja kunki novac te ostale prilagodbe sustava koje su u ovome procesu nužne. Važno je naglasiti da će zbog visokog stupnja eurizacije i turističkih priljeva u RH navedeni troškovi biti niži negoli u ostalim državama članicama/kandidatkinjama. Osim troškova konverzije, Hrvatskoj se nameću i troškovi pristupanja HNB-a eurosustavu (doprinos rezervama ESB-a, prijenos međunarodnih pričuva te uplata preostalog djela upisnog kapitala ESB-a) te obveza pružanja financijske pomoći drugim članicama u potrebi. (Vlada RH i HNB, 2018:40)

5.3. Odnos koristi i troškova pristupanja Hrvatske eurozoni

Hrvatska je, po svemu sudeći, spremna za uvođenje eura kao službene valute i ulazak u članstvo eurozone, a postavljene kriterije polako ali ustrajno ispunjava. U prethodna dva poglavlja, predstavljene su glavne prednosti i nedostaci uvođenja eura u Hrvatsku koji ukazuju na činjenicu kako će se završetkom ovog procesa Hrvatska suočiti s više prednosti odnosno pozitivnih učinaka. Najveća korist pristupanja eurozoni je reduciranje valutnog rizika. Navedena korist je od značajne važnosti zbog velike zastupljenosti deviznih sredstava u kreditnim obvezama i štednim depozitima. Osim toga, u Hrvatskoj će biti smanjen/uklonjen rizik od valutne i bankovne krize, smanjene kamatne stope koje predvode jačanju konkurentnosti, investicija i zaposlenosti te smanjeni troškovi konverzije valuta. Na strani nedostataka najviše se ističu povećanje cijena (inflacija), troškovi uvođenja nove valute, gubitak monetarne suverenosti te obveze prema Europskoj središnjoj banci i Europskom mehanizmu za stabilnost.

Prema Šonje (2019) u nastavku teksta grafički se prikazuje odnos koristi i troškova uvođenja eura u Hrvatsku.

Tablica 3 Odnos koristi i troškova uvođenja eura

KORISTI		TROŠKOVI	
Opis	Važnost	Opis	Važnost
Otklanjanje valutnog rizika	Velika	Gubitak samostalne monetarne politike	Mala
Smanjenje rizika valutne i platnobilančne krize	Srednja	Rizik prekomjernog priljeva kapitala i makroekonomskih neravnoteža	Mala
Pristup ESM-u	Srednja	Sudjelovanje u stabilizacijskim mehanizmima	Srednja
Niže kamatne stope – niži trošak zaduživanja	Srednja	Rizik jednokratne inflacije pri konverziji	Mala
Udjel u emisijskoj dobiti eurosustava	Mala	Troškovi konverzije	Mala
Niži transakcijski troškovi	Srednja	Transakcije s ECB-om	Mala
Pozitivan učinak na trgovinu i investicije	Srednja		
Višak deviznih rezervi – prostor za nemonetarne operacije HNB-a	Srednja		
Glas u Upravnom vijeću ECB-a	Velika		

Izvor: Šonje, 2019:233

Kao što je u prethodnoj tablici vidljivo, proces uvođenja eura u Hrvatsku prati više koristi. Važno je napomenuti kako brojna istraživanja i stručnjaci ukazuju na činjenicu kako su troškovi vezani uz preuzimanje europske valute kratkoročnog karaktera, odnosno jednokratni, dok su pozitivni učinci trajni. U nastavku rada spomenuti zaključci doživjet će svojevrsan obrat, posebice uzmu li se u obzir predodžbe i očekivanja građana.

5.4. Predodžbe i očekivanja građana

Uzme li se u obzir pitanje što građani očekuju od uvođenja eura u Hrvatsku, stajališta su brojna i raznovrsna. Tema je to o kojoj se raspravlja od samog ulaska Hrvatske u Europsku uniju 2013. godine. No, kako se približilo razdoblje u kojem Hrvatska ispunjava određene kriterije potrebne za prihvaćanje eura, polemike su sve češće. Kao i po brojnim drugim pitanjima, hrvatska javnost pokazala se dosta podijeljenom. Hrvatska narodna banka je 2019. godine među hrvatskim građanima provela istraživanje na temu uvođenja eura. Sumirani rezultati spomenutog istraživanja kažu kako je 40% građana za uvođenje eura, 56% građana ne slaže s uvođenjem eura u Hrvatsku, dok je 4% građana neodlučno. Važno je naglasiti da je većina ispitanih građana nezadovoljna činjenicom da u Hrvatskoj na temu uvođenja eura nije proveden referendum, već je referendum o pristupanju Europskoj uniji ujedno predstavljao i referendum za uvođenje eura, kada se za to ispune uvjeti. Građani u velikoj mjeri strahuju od poskupljenja cijena pa se često pojavljuje i slogan kako će hrvatski građani dobiti europske cijene, a imati hrvatske plaće. HNB i Vlada se ne slažu s navedenim tvrdnjama i apeliraju da straha među građanima ne treba biti, te kako će cijene rasti neznatno – oko 0,23%. (HNB,2019)

Osim straha od porasta cijena, hrvatski građani smatraju kako gospodarstvo ionako stoji na „klimavim nogama” te da Hrvatska još uvijek nije spremna na ovaj pothvat. Najveći strahovi vezani su uz gubitak monetarnog suvereniteta jer će se monetarne odluke nakon ulaska u eurozonu donositi u ESB-u. Međutim, brojni građani, uz ekonomske stručnjake i znanstvenike, smatraju kako RH odavno nema monetarni suverenitet. Razlog tomu je tečaj kune koji je vezan uz euro, ali i velik broj kredita i štednji državnog i privatnog sektora te kućanstava izraženih u eurima ili drugoj stranoj valuti. Isto tako, vode se polemike oko gubljenja nacionalnog identiteta koji nije direktno povezan s ekonomskom znanosti, ali je izrazito prisutan uzmu li se u obzir predodžbe i očekivanja građana. Iako će Hrvatska, kao i ostale države članice, imati mogućnost prikazivanja nacionalnih i vlastitih simbola na kovanicama eura, subjektivno stajalište većine temelji se na žalosti za nacionalnim i povijesnim identitetom zemlje. Hoće li se i koja stajališta građana i znanstvenika ostvariti preostaje vidjeti nakon skorog ulaska u eurozonu, za koju Hrvatska polako ali ustrajno ispunjava kriterije.

5.4.1. Očekivanja hrvatskih građana oko uvođenja eura – anketa

U sklopu pripreme i pisanja ovog diplomskog rada provedena je anketa pod nazivom „Uvođenje eura u Republiku Hrvatsku“. Anketa je provedena u obliku mrežnog obrasca od 25. svibnja 2020. do 25. lipnja 2020. godine. Anketom se nastoje analizirati očekivanja hrvatskih građana oko teme uvođenje eura. Upitnik se sastoji od 14 pitanja koja će se detaljnije objasniti u nastavku teksta. Sama anketa nalazi se u prilogu ovog rada.

Bitno je spomenuti kako je anketom obuhvaćen uzorak od 278 ispitanika, njih 70,9% ženskog spola i 28,8% muškog spola. Uzme li se u obzir zanimanje, većina ispitanika su studentice i studenti te zaposlene osobe (profesori, ekonomisti, pravnici, trgovci). Na pitanje „Kako se pristupanje Europskoj uniji odrazilo na Hrvatsku“ 122 ispitanika odgovorilo je pozitivno, njih 105 slaže se s odgovorom „Niti pozitivno niti negativno“, dok se najmanji broj ispitanika (8) slaže s odgovorom „Izrazito negativno“. 171 ispitanik ne želi da se hrvatska kuna zamijeni eurom, dok 55 ispitanika ne zna odgovor na ovo pitanje. Nadalje, pitanje „Koliko ste informirani o mogućim učincima uvođenja eura u RH?“ u najvećoj mjeri (43,9%) izazvalo je odgovor „Znam ponešto o tome“, dok je samo 6,1% ispitanika izuzetno upoznato s temom. Vrlo važno je i pitanje „Smatrate li da će uvođenje eura Hrvatskoj donijeti više prednosti ili nedostataka?“. Na navedeno pitanje više od polovice ispitanika (144 osobe) odgovorilo je kako očekuje više nedostataka, dok njih 80 nije znalo odgovor. Isto tako, čak 125 ispitanika smatra da će učinci uvođenja eura u RH biti negativni, a njih 55 smatra da će učinci ipak biti pozitivni. Uzorak ispitanika također je dao odgovore na pitanje koje su najveće prednosti, a koji najveći nedostaci uvođenja eura.

Kao najveće prednosti mogu se istaknuti: prestanak potrebe za razmjenom novca, stabilnost cijena, bolja povezanost s EU-om, bolji uvjeti za izvoznike, rast plaća, lakše plaćanje, manje valutnih preračunavanja, bolji životni standard i dr. S druge strane, ispitanici su u nešto većem broju naveli nedostatke, a neki od njih su: značajan porast cijena, gubitak kune kao domaće valute, zbunjenost građana, veliki troškovi uvođenja nove valute, gubitak monetarne autonomije, povećanje siromaštva, smanjen posao za velik broj mjenjačnica i dr. Što se tiče vremenskog perioda od kojeg će se u Hrvatskoj plaćati eurima, ispitanici (njih 112) su se u najvećoj mjeri složili da to neće biti do 2023. godine.

Broj od 59 ispitanika smatra da će Hrvatska ipak uvesti euro do 2023. godine, 93 osobe ne znaju odgovor na to pitanje, a 5 ispitanika odlučilo se na odgovor koji kaže kako Hrvatska nikada neće uvesti euro. Prema preciznijim predviđanjima većine ispitanika, Hrvatska će euro uvesti u razdoblju od 2024. do 2027. godine. Na kraju anketnog upitnika, ispitanici su imali priliku iznijeti mišljenje o tome hoće li hrvatski građani nakon uvođenja eura živjeti bolje. Broj od 96 ispitanika (34,5%) smatra da će se kvaliteta života još više smanjiti, njih 95 (34,2) mišljenja je kako se ništa neće promijeniti dok ostatak ispitanika ne zna odgovor na postavljeno pitanje.

Sukladno odgovorima kojima su ispitanici iznijeli vlastita očekivanja i predviđanja glede uvođenja eura kao službene valute u RH, može se zaključiti kako građani imaju pesimistična očekivanja kroz koja navode više nedostataka negoli prednosti koje će europska valuta donijeti hrvatskom gospodarstvu, ali prije svega stanovništvu. Građani pokazuju zabrinutost i obeshrabrenost, ali bitno je naglasiti kako dobar dio ispitanika ipak nije u dovoljnoj mjeri upoznat s tematikom ulaska u eurozonu i uvođenja eura kao zamjene za domaću kunu.

5.5. Odrednice za vođenje ekonomske politike nakon uvođenja eura

U cijelom procesu uvođenja eura u Republiku Hrvatsku vrlo važan je odgovor na pitanje što će se dogoditi s ekonomskom politikom kada zemlja izgubi samostalnu monetarnu politiku. Fiskalna politika i strukturne politike ostat će u nadležnosti Vlade s ciljem postizanja rasta gospodarstva te održavanja makroekonomske stabilnosti. Osim toga, subjekti fiskalne politike i dalje će imati zadatak osiguranja stabilnosti javnih financija te povećanja konkurentnosti gospodarstva. Subjekti fiskalne politike i dalje će strogo kontrolirati proračunsku potrošnju te fiskalnu konsolidaciju⁴, a nakon uvođenja eura dodatnu pozornost treba usmjeriti ka reguliranju proračuna opće države i osiguranju relativnih troškova. Proračun opće države vrlo je važan element u stabilizaciji poslovnih ciklusa.

⁴ Predstavlja smanjenje proračunskog manjka te poticanje gospodarskog rasta. Njome se, između ostalog, pridonosi smanjenju omjera javnog duga i bruto domaćeg proizvoda.

Fiskalna politika ima za cilj stabilizirajuće djelovanje na nacionalno gospodarstvo povećanjem javne potrošnje te smanjivanjem poreznih opterećenja, posebice u razdoblju nepovoljnih gospodarskih kretanja. U situaciji kada je gospodarstvo u fazi ekspanzije, fiskalna politika trebala bi biti restriktivna (ili pak neutralna) kako ne bi došlo do rasta makroekonomskih neravnoteža. Nakon ulaska u eurozonu, bit će potrebno osigurati stabilnost relativnih troškova. Jedinični troškovi rada⁵ ne bi trebali rasti, što ujedno znači da se plaće trebaju mijenjati u skladu s produktivnosti. (Vlada RH i HNB, 2018:76)

Osim toga, da bi se smanjio rizik od nastanka ili povećanja makroekonomskih neravnoteža nakon ulaska u EMU, potrebno je ulagati u necjenovnu konkurentnost nacionalnog gospodarstva koja je određena ulaganjem u ljudski kapital, kvalitetno poslovno okruženje, istraživanje i razvoj, poticanje inovacija i sl. Ono što će i nakon uvođenja eura biti od velike važnosti za postići je unapređenje privatnog sektora kao nositelja ekonomskog i gospodarskog razvoja. Pred subjektima fiskalne politike novi su izazovi, no ipak se stvari neće mijenjati kao u slučaju vođenja monetarne politike zemlje.

U sustavu monetarne politike nakon uvođenja eura dogodit će se nešto značajnije promjene. Hrvatska narodna banka kao glavni subjekt monetarne politike u RH, nakon uvođenja nove valute i dalje će imati visok stupanj autonomije i utjecaja na poslovanje bankarskog sektora. Osim toga, uloga HNB-a biti će i sudjelovanje u formuliranju zajedničke monetarne politike Europske središnje banke. HNB će i nakon uvođenja eura moći raspolagati instrumentima makroprudencijalne politike (MPP) pomoću kojih će imati utjecati na likvidnost, kapitaliziranost i kreditnu aktivnost banaka. S druge strane, Hrvatska gubi monetarni suverenitet, a nakon uvođenja eura Hrvatska narodna banka više neće moći računati na instrumente nacionalne monetarne politike niti na instrumente za usporavanje kapitalnih priljeva. (Vlada RH i HNB, 2018:78)

⁵ Omjer produktivnosti rada i prosječne plaće.

6. ISKUSTVA DRUGIH DRŽAVA ČLANICA EU-a NAKON UVOĐENJA EURA

Ekonomska i monetarna unija danas predstavlja ekonomsku i monetarnu integraciju 19 država članica Europske unije. Kroz povijesni razvoj, osim država osnivačica i država pristupnica do 2007. godine, zabilježeno je nekoliko proširenja. Od 2007. Ekonomskoj i monetarnoj uniji priključila se Slovenija, koju od 2008. slijede Cipar i Malta, 2009. Slovačka, 2011. Estonija, 2014. Latvija, a godinu nakon integraciji se pridružila i Litva. Tako od 2015. godine EMU broji ukupan broj od 19 članica. Države članice Europske unije koje ujedno nisu i članice EMU-a su Poljska, Švedska, Danska, Mađarska, Češka, Rumunjska, Bugarska i Hrvatska. (Europski parlament, 2014:13-18)

U ovome poglavlju analizirat će se samo neke od država članica Ekonomske i monetarne unije koje su izvršile obvezu uvođenja eura kao službene valute te učinak navedenog procesa na gospodarstvo pojedinih zemalja.

Valja naglasiti da je financijska kriza iz 2008. godine ostavila velik trag na europska gospodarstva što se posebice odrazilo na određene zemlje članice koje su uvele euro kao službenu valutu. Spomenuta kriza može se shvatiti kao svojevrsan test za funkcioniranje EMU-a. Problemi koje je ista donijela velikim su djelom vezani uz utjecaj globalne ekonomske krize, ali ujedno predstavljaju i znak slabosti nacionalnih gospodarskih politika zemalja članica. Kriza je u najvećem djelu rezultirala povećanjem nezaposlenosti, padom ekonomskih aktivnosti, padom produktivnosti te slabljenjem javnih financija. Različiti stupanj razvoja i velika ovisnost novih država članica o kapitalu starih članica stvorio je dodatne probleme koji su se prenijeli upravo na nove i slabije članice. (Kersan-Škabić, 2015:240-249)

U nastavku će se ukratko razraditi navedeni problemi kroz slučaj Grčke i Slovenije. Detaljnije o sljedeća dva poglavlja raspoloživo je u knjizi autorice Kersan-Škabić, (2015.): Ekonomija Europske unije.

6.1. Grčka

Svjetska financijska kriza iz 2008. godine uz sve članice europodručja zahvatila je i Grčku koja se od samog pristupanja suočava s brojnim neravnotežama u nacionalnom gospodarstvu. Spomenutim neravnotežama najviše se određuje visok stupanj državne potrošnje, neučinkovito zakonodavstvo i pravosuđe, korupcija, neučinkovita birokracija, loša porezna politika i dr. Osim toga, kao jedan od razloga produbljivanja krize smatra se i uvođenje eura uz zanemarivanje regulativa EU-a kojima bi se određene neravnoteže ublažile. Grčka je nacionalnu valutu (drahmu) zamijenila eurom još 2001. godine kada je, između ostalog, dobila pristup međunarodnim izvorima financiranja. Problem leži u prekomjernoj potrošnji financiranoj iz jeftinih međunarodnih kredita koje država nije bila u stanju vratiti zbog čega su stizali paketi pomoći od strane ostalih članica europodručja. Osim toga, Grčka se odlučila na lažiranje podataka o javnom dugu i fiskalnom deficitu koji su u stvarnosti u velikoj mjeri premašivali kriterije eurozone. Koliko je situacija zapravo ozbiljna, govore i podaci da je grčki nacionalni dug iznosio 300 milijardi eura što je za 43% veći iznos od BDP-a zemlje. (Kersan-Škabić prema podacima Eurostata, 2015)

U državi su nužno nastupile mjere poput smanjenja javne potrošnje, uvođenja novih poreza (na duhan, alkohol, gorivo), uvođenje dužeg radnog vijeka, smanjenje plaća i sl. Sve su to nepopularne mjere, posebice za grčko stanovništvo, zbog kojih su uslijedili brojni prosvjedi i neredi. Grčka je primorana izdavati obveznice nudeći visoke kamatne stope kako bi financirala svoj dug te donijeti plan reformi kojima bi ostvarila pravo na pomoć Međunarodnog monetarnog fonda, Europske središnje banke i Europske komisije. Kreditni rejting zemlje uvelike je pao, a uzme li se u obzir da je Grčka članica eurozone njezina nacionalna situacija negativno je utjecala na stabilnost eura i razvoj ostalih članica. Uzrokovani su veliki gubitci i negativni učinci na gospodarstvo s kojima se Grčka i danas bori. Postojala su i brojna tumačenja vezana uz izlazak Grčke iz europodručja te bankrot zemlje, a što bi se negativno odrazilo na samu Europsku uniju. Kao što je spomenuto, Grčkoj su upućeni veliki paketi pomoći koji se svojevrsno mogu tumačiti kao sposobnost eurozone sa suočavanjem s teškim situacijama u kojima do izražaja dolazi svrha velike europske integracije.

6.2. Slovenija

Od 1. siječnja 2007. godine Republika Slovenija domaću valutu tolar zamijenila je jedinstvenom europskom valutom – euro. Nakon pristupanja EU-u 2004. godine Slovenija se nalazila u povoljnoj gospodarskoj situaciji, gotovo bez dugova i proračunskog deficita. Nakon uvođenja eura, zbog jeftinog zaduživanja u međunarodnom okruženju, ukupan vanjski dug zemlje rastao je i iznosio 36% BDP-a što je otvorilo put brojnim problemima. Tako su slovenskim bankama bile potrebne milijarde eura za poticanje oporavka i saniranje nastale štete, a slovensko gospodarstvo znatno je izgubilo konkurentnost. Kao i u slučaju Grčke, Slovenija je morala poduzeti određene strukturne reforme koje su najuže vezane uz smanjenje javne potrošnje i povećanje poreza. Kako za rješavanje problemske gospodarske situacije Slovenija nije mogla računati na pomoć nacionalne središnje banke i tečajne politike (koje su ranije reguliranjem domaće valute tolara pomogle u obrani od šokova te jačale gospodarstvo i izvoz), bila je primorana na strukturne reforme i internu devalvaciju. U nekoliko godina od uvođenja eura, država je izgubila financijsku i ekonomsku ravnotežu. Isto tako, porasli su životni troškovi i cijene (posebice cijene usluga), no uzrokovan je i porast prosječne plaće. Osim negativnih učinaka, valja spomenuti da je nakon desetak godina od uvođenja eura kao službene valute, Slovenija postigla visok stupanj internacionalizacije gospodarstva te podigla kreditni rejting države na višu razinu. Također, postignuti su ciljevi postavljeni mjerama smanjenja javnog duga radi stabilizacije javnih financija.

7. ZAKLJUČAK

U ovome radu izvršena je analiza makroekonomskih posljedice ulaska Republike Hrvatske u eurozonu te pozitivni / negativni ekonomski učinci oko uvođenja eura kao službene valute. Fokus je u radu stavljen na određivanje spremnosti i obveza Hrvatske za preuzimanje europske valute. Iz cjelokupnog sadržaja rada može se zaključiti kako je proces uvođenja eura u Hrvatskoj u tijeku, a država ustrajno ispunjava kriterije određene ugovorom iz Maastrichta. Spomenutim ugovorom uređuju se uvjeti koje država kandidatkinja za članstvo u Ekonomskoj i monetarnoj uniji mora ispuniti, a vezani su uz stabilnost cijena, javnih financija, tečaja i dugoročnih kamatnih stopa. Prema tvrdnjama i istraživanjima ekonomskih stručnjaka, euro će Hrvatskoj donijeti više koristi od kojih su najvažniji reduciranje valutnog rizika, pristup ESM-u, niže kamatne stope, smanjeni troškovi konverzije valuta. Na strani troškova odnosno nedostataka javljaju se gubitak monetarne suverenosti, rast razine cijena (inflacija), troškovi uvođenja nove valute, obveze prema Europskoj središnjoj banci i dr. Uzmu li se u obzir očekivanja hrvatskih građana, njihova stajališta se znatno razlikuju od tvrdnji ekonomskih stručnjaka. Većina građana se protivi uvođenju eura, a strahovi najviše proizlaze iz očekivanja velikog rasta cijena proizvoda i usluga, nespremnosti hrvatskog gospodarstva te smanjenja kvalitete života koja se već duži niz godina ocjenjuje kao loša.

Na početku rada postavljene su dvije hipoteze. Prva hipoteza vezana je uz pretpostavku da Republika Hrvatska ne zadovoljava sve kriterije potrebne za ulazak u eurozonu, dok druga hipoteza pretpostavlja da većina stanovnika Republike Hrvatske očekuje negativne učinke uvođenja eura kao službene valute. Prva se pretpostavka odbacuje iz razloga što Hrvatska ispunjava sve tražene uvjete osim kriterija stabilnosti tečaja, što bi se trebalo regulirati njezinim skorim ulaskom u Europski tečajni mehanizam (ERM II). Nasuprot prvoj, druga hipoteza u potpunosti je prihvaćena uvidom u istraživanje HNB-a o stajalištima građana na temu uvođenja eura, ali i anketom provedenom u sklopu ovog rada.

Što će nova valuta zaista donijeti hrvatskom gospodarstvu, zasada se može samo nagađati. Prema predviđanjima i obvezama koje je država dužna ispuniti u narednih nekoliko godina, hrvatski građani zasigurno će se suočiti s novom valutom i promjenama koje ista donosi gospodarstvu, no vrijeme će pokazati čija su predviđanja točna.

LITERATURA

1. Bilas V. (2005.): *Teorija optimalnog valutnog područja; euro i Europska unija*. Zbornik Ekonomskog fakulteta u Zagrebu, 3(1), 39-53.
2. Borozan, Đ. (2019.): *Makroekonomija*. Sveučilište J.J. Strossmayera , Ekonomski fakultet u Osijeku. Osijek
3. Deskar Škrbić, M. (2017.): *Hrvatska i euro II: sažetak cost-benefit analiza*, Arhivanalitika, 22.05. Dostupno na: <https://arhivanalitika.hr/blog/hrvatska-i-euro-ii-sazeta-cost-benefit-analiza/> , [Pristupljeno 26.5.2020.]
4. Europska središnja banka: *Ekonomska i monetarna unija (EMU)*. Službena mrežna stranica. Dostupno na <https://www.ecb.europa.eu/ecb/history/emu/html/index.hr.html>. [Pristupljeno 29.5.2020.]
5. Europska komisija (2015.): *Politike Europske unije: Ekonomska i monetarna unija i euro*, priručnik Europske komisije. Luxembourg
6. Europski parlament (2014.): *Kratki vodič o Europskoj uniji*, publikacije Europske unije. Dostupno na: <https://op.europa.eu/hr/publication-detail/-/publication/0b807f93-7bd2-4700-9f0d-36949d220c7f>. [Pristupljeno 28.5.2020.]
7. Hrvatska narodna banka: *Temeljne funkcije monetarne politike*. Dostupno na: <https://www.hnb.hr/temeljne-funkcije/monetarna-politika>. [Pristupljeno 24.5.2020.]
8. Kersan-Škabić, I. (2015.): *Ekonomija Europske unije*. Pula
9. Kersan-Škabić, I. i Mihaljević, A. (2010.): *Nove zemlje članice EU i EMU - konvergencija i financijska kriza*, Ekonomski vjesnik: Review of Contemporary Entrepreneurship, Business and Economic Issues, 23(1), 12-26.
10. Obadić A., Tica J. (2016.): *Gospodarstvo Hrvatske*. Ekonomski fakultet Sveučilišta u Zagrebu. Zagreb
11. Pufnik, A. (2017.): *Učinci uvođenja eura na kretanje potrošačkih cijena i percepcije inflacije: pregled dosadašnji iskustava i ocjena mogućih učinaka u Hrvatskoj*, portal hrvatskih znanstvenih i stručnih časopisa Hrčak-srce. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/208249> . [Pristupljeno 4.6.2020.]

12. Stiglitz, J. E. (2017.): *Euro*. Zagreb: Profil
13. Šonje, V. (2019.) : *Euro u Hrvatskoj: za ili protiv*. Zagreb: Arhivanalitika d.o.o.
14. Šonje, V. (2019.): *Uvođenje eura kao novo bojno polje?*. Portal Ekonomski lab, Arhivanalitika. Dostupno na: <https://arhivanalitika.hr/blog/uvodenje-eura-kao-novo-bojno-polje/> . [Pristupljeno 4.6.2020.
15. The Editors of Encyclopedia Britannica (1991): *The Maastricht Treaty*, portal Encyclopedia Britannica. Dostupno na <https://www.britannica.com/event/Maastricht-Treaty>. [Pristupljeno 28.5.2020.]
16. Vlada Republike Hrvatske (2019.): *Prihvatanje pisma namjere o ulasku u ERM II još jedna potvrda dobrog reformskog smjera Hrvatske*. Dostupno na: <https://vlada.gov.hr/vijesti/prihvatanje-pisma-namjere-o-ulasku-u-erm-ii-jos-jedna-potvrda-dobrog-reformskog-smjera-hrvatske/26322>. [Pristupljeno 2.6.2020.]
17. Vlada RH i Hrvatska narodna banka (2018.): *Strategija za uvođenje eura kao službene valute u Republici Hrvatskoj*. Dostupno na: <https://www.mingo.hr/public/documents/Eurostrategija%20-%20FINAL.pdf> [Pristupljeno 3.6.2020.]
18. Vujčić, B. (2003.): *Euro - Europska monetarna unija i Hrvatska*. Zagreb
19. Vujčić B., Šonje. V. (1998.): *Euro i utjecaj na hrvatsko gospodarstvo*. Hrvatska zajednica računovođa i financijskih djelatnika. Zagreb

POPIS SLIKA

Slika 1 Euro - druga najzastupljenija valuta	15
Slika 2 Zastupljenost i značajke eura.....	16
Slika 3 Povijest uvođenja eura.....	18
Slika 4 Ključni kriteriji za formiranje monetarne unije	21
Slika 5 Kriteriji nominalne konvergencije	25
Slika 6 Stupanj eurizacije kredita i depozita u Hrvatskoj	31

POPIS TABLICA

Tablica 1 Temeljne karakteristike Ekonomske i monetarne unije.....	12
Tablica 2 Ostvarenja Hrvatske prema kriterijima nominalne konvergencije	27
Tablica 3 Odnos koristi i troškova uvođenja eura	36

PRILOG

Anketa „Uvođenje eura u Republiku Hrvatsku” – provedeno putem Google obrazac forme

Uvođenje eura u Republiku Hrvatsku

Anonimni anketni upitnik za potrebe diplomskog rada na temu Makroekonomske posljedice ulaska u Eurozonu.

Unaprijed hvala na vašim odgovorima!

***Obavezno**

Spol *

Muško

Žensko

Bez odgovora

Dob (godina rođenja) *

Vaš odgovor _____

Status / zanimanje (npr. učenik/ca, student/ica, zaposlena osoba (molim navesti zanimanje), nezaposlena osoba i sl.) *

Vaš odgovor _____

Prema Vašem mišljenju, kako se pristupanje Europskoj uniji odrazilo na Hrvatsku? *

	Izrazito negativno	Negativno	Ni pozitivno ni negativno	Pozitivno	Izrazito pozitivno
Učinak EU-a na Hrvatsku	☐	☐	☐	☐	☐

Jeste li za uvođenje eura u RH? *

- Da
 Ne
 Ne znam

Koliko ste informirani o mogućim učincima uvođenja eura u RH? *

- Uopće nisam informiran/a
 Osjećam se loše informiranim/om
 Znam ponešto o tome
 Osjećam se dobro informiranim/om
 Izuzetno sam upoznat/a s temom

Na koji način se informirate o temi uvođenja eura u RH? *

- Ne informiram se u vezi ove teme
 TV
 Internet (online članci, portali, društvene mreže i sl.)
 Knjige, novine i časopisi
 Razgovorom s kolegama, obitelji, prijateljima
 Ostalo: _____

Smatrate li da će uvođenje eura Hrvatskoj donijeti više prednosti ili nedostataka? *

- Više prednosti
 Više nedostataka
 Ne znam

Prema Vašem mišljenju, kakvi će biti učinci uvođenja eura u RH? *

	Izuzetno negativni	Negativni	Neutralni, nepromijenjena situacija	Pozitivni	Izuzetno pozitivni
Učinci uvođenja eura u RH	☐	☐	☐	☐	☐

Što smatrate glavnim prednostima uvođenja eura u RH? (npr. rast plaća/mirovina, lakše i jednostavnije plaćanje, bolji uvjeti za izvoznike, stabilne cijene, bolja povezanost s EU-om, prestanak potreba za razmjenom novca / valuta i sl.) *

Vaš odgovor _____

Što smatrate glavnim nedostacima uvođenja eura u RH? (npr. značajan porast cijena, gubitak kune kao domaće valute, problemi tečaja i konverzije, zbunjenost građana, gubitak monetarne autonomije države, veliki troškovi uvođenja nove valute i sl.) *

Vaš odgovor _____

Smatrate li da će Hrvatska uvesti euro do kraja 2023. godine?

- Da
 Ne
 RH nikada neće uvesti euro
 Ne znam

Ukoliko je Vaš odgovor na prethodno pitanje bio „Ne”, do koje godine smatrate da će se u RH uvesti euro? *

- Prije 2023.
- Do 2024.
- u razdoblju od 2024. do 2027.
- Nakon 2027.
- Ostalo: _____

Smatrate li da će, nakon ulaska u Eurozonu, hrvatski građani živjeti bolje? *

- Ne, kvaliteta života će se još više smanjiti
- Smatram da se ništa neće promijeniti
- Da, živjeti će se bolje i kvalitetnije
- Ne znam
- Ostalo: _____

Podnesi